

Z I Ņ O J U M S

par ģenerālprokurora atļaušanas pamatu pārbaudes rezultātiem

Ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētāja Ivara Bičkoviča 2019. gada 26. jūnija rīkojumu Nr. 8-2/20ro, pamatojoties uz Prokuratūras likuma 41.³ panta otro daļu, pēc 39 Latvijas Republikas Saeimas deputātu pieprasījuma ierosināta pārbaude par ģenerālprokurora Ērika Kalnmeiera atļaušanas pamatu esības izvērtēšanu. Veikt šo pārbaudi Augstākās tiesas priekšsēdētājs pilnvarojis Augstākās tiesas senatori Mariku Senkāni.

Ar Augstākās tiesas priekšsēdētāja lēmumu pārbaudes termiņš bija noteikts līdz 2019. gada 16. septembrim un vēlāk pagarināts līdz 2019. gada 3. oktobrim.

Pārbaude ir pabeigta, un tās rezultāti tiek sniegti šajā atzinumā.

I Normatīvie akti, kas attiecas uz pārbaudes izdarīšanu

Prokuratūras likums

5. pants.

Prokurora darbības pamatprincipi

(1) Prokurors lēmumus pieņem patstāvīgi un vienpersoniski, pamatojoties uz savu pārlicību un likumiem, ievērojot personu vienlīdzību likuma un tiesas priekšā, nevainīguma prezumpciju, patiesību un likumību.

(2) Prokurors ievēro Latvijas Prokuroru ētikas kodeksa normas.

(3) Prokuroram ir pienākums regulāri papildināt zināšanas un pilnveidot profesionālās iemaņas un prasmes, kas nepieciešamas amata pienākumu pildīšanai.

6. pants.

Prokurora neatkarība

(1) Prokurors savā darbībā ir neatkarīgs no citu valsts varu un pārvaldi realizējošo institūciju vai amatpersonu ietekmes un pakļaujas tikai likumam.

(2) Saeimai, Ministru kabinetam, valsts un pašvaldību institūcijām, valsts un pašvaldību ierēdņiem, visu veidu uzņēmumiem un organizācijām, kā arī personām ir aizliegts iejaukties prokuratūras darbā lietu izmeklēšanas vai citu prokuratūras funkciju izpildes laikā.

(3) Prokurora rīcība vai lēmums pārsūdzams šajā likumā un procesuālajos likumos noteiktajos gadījumos un kārtībā. Sūdzības jautājumos, kas ir tikai prokuratūras kompetencē, iesniedzamas vienu līmeni augstākas prokuratūras struktūrvienības virsprokuroram, bet par Ģenerālprokuratūras prokurora rīcību vai lēmumu — ģenerālprokuroram. Šo amatpersonu pieņemtie lēmumi nav pārsūdzami.

(4) Amatā augstāks prokurors ir tiesīgs dot norādījumus vai pieņemt savā lietvedībā jebkuru lietu, bet nav tiesīgs dot norādījumus vai uzdot prokuroram veikt darbības pret viņa pārlicību. Pēc prokurora pieprasījuma vai amatā augstāka prokurora ieskata norādījums noformējams rakstveidā.

(5) Prokuroram ir tiesības nesniegt ziņas par pārbaudi vai izmeklēšanas materiāliem, kas atrodas prokuratūras lietvedībā.

(7) Par mēģinājumiem pretlikumīgi ietekmēt prokuroru vai iejaukties prokuratūras darbībā persona saucama pie likumā noteiktās atbildības.

23. pants.

Ģenerālprokurors

(1) Ģenerālprokurors vada un kontrolē prokuratūras darbību, nosaka tās iekšējo struktūru un štatus atbilstoši iedalītajiem valsts budžeta līdzekļiem, apstiprina Ģenerālprokurora padomes pieņemtos normatīvos aktus, kā arī tieši vada Ģenerālprokuratūras prokuroru darbu.

[..]

33. pants.

Prokurora amata kandidāts

(1) Par prokuroru var iecelt personu, kura:

[..]

5) ir ar nevainojamu reputāciju;

[..]

37. pants.

Personas, kuras nevar būt par prokuroru un prokurora amata kandidātu

(1) Par prokuroru un prokurora amata kandidātu nevar būt persona, kura:

1) neatbilst šā likuma 33. panta prasībām, izņemot 33. panta pirmās daļas 3. punktu, ja persona ir prokurora amata kandidāts;

2) ir ar rīcībspējas ierobežojumu;

3) pamatojoties uz lēmumu disciplinārlietā, atlaista no prokurora amata, atcelta no tiesneša amata, no zvērināta tiesu izpildītāja, zvērināta tiesu izpildītāja palīga, zvērināta notāra, zvērināta notāra palīga amata vai izslēgta no zvērinātu advokātu vai zvērinātu advokātu palīgu skaita un no disciplinārlietā pieņemtā lēmuma spēkā stāšanās brīža nav pagājuši vismaz pieci gadi;

4) ir sodīta par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu (neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas);

5) izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, bet no soda izciešanas atbrīvota sakarā ar noilgumu, amnestiju vai apžēlošanu;

6) ir saukta pie kriminālatbildības, bet kriminālprocess pret to izbeigts uz nereabilitējoša pamata;

7) ir vai ir bijusi PSRS Aizsardzības ministrijas, PSRS vai Latvijas PSR Valsts drošības komitejas vai to valstu, kas nav Eiropas Savienības vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalstis, valsts drošības dienesta, izlūkdienesta vai pretizlūkošanas dienesta štata vai ārštata darbinieks, aģents, rezidents vai konspiratīvā dzīvokļa turētājs;

8) ir vai ir bijusi ar likumu vai tiesas nolēmumu aizliegtas organizācijas dalībnieks pēc šīs organizācijas aizliegšanas.

41.¹ pants.

Ģenerālprokurora atlaišanas pamati

Ģenerālprokuroru var atlaist no amata, ja šajā likumā noteiktajā kārtībā konstatēts, ka viņš:

- 1) neatbilst šā likuma 37. pantā noteiktajām prasībām;
- 2) ir partijas vai politiskas organizācijas biedrs;
- 3) nav ievērojis kādu no likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteiktajiem ierobežojumiem un aizliegumiem;
- 4) pildot dienesta pienākumus, pieļāvis tīšu likuma pārkāpumu vai nolaidību, kā rezultātā iestājušās būtiskas kaitīgas sekas;
- 5) pieļāvis apkaunojošu rīcību, kas nav savienojama ar viņa amatu.

41.² pants.

Ģenerālprokurora pilnvaru izbeigšanās

[..]

(3) Ģenerālprokurora pilnvaras izbeidzas, ja Saeima viņu šajā likumā noteiktajā kārtībā atlaiž no amata.

[..]

41.³ pants.

Ģenerālprokurora atlaišanas kārtība

(1) Saeima ģenerālprokuroru no amata var atlaist, ja Augstākās tiesas priekšsēdētāja īpaši pilnvarots Augstākās tiesas tiesnesis, veicot pārbaudi, konstatējis kādu no šā likuma 41.¹ pantā minētajiem atlaišanas pamatiem un par to atzinumu devis Augstākās tiesas Plēnums.

(2) Pārbaudi ierosina Augstākās tiesas priekšsēdētājs pēc savas iniciatīvas vai pēc vienas trešdaļas Saeimas deputātu pieprasījuma.

(3) Ierosinājumā ir jānorāda:

1) konkrēts šā likuma 41.¹ pantā noteiktais pārkāpuma fakts;

2) ierosinājumu iesniegušo deputātu vārds, uzvārds un ierosinājuma parakstīšanas datums.

[..]

Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likums

2. pants.

Pienākums likumīgi rīkoties ar finanšu līdzekļiem un mantu

(1) Publiska persona rīkojas ar saviem finanšu līdzekļiem un mantu likumīgi, tas ir, jebkura rīcība ar publiskas personas finanšu līdzekļiem un mantu atbilst ārējos normatīvajos aktos paredzētajiem mērķiem, kā arī normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai.

[..]

Likums par budžetu un finanšu vadību

46. pants.

Atbildība par budžeta izpildi

(1) Budžeta finansētu institūciju, budžeta nefinansētu iestāžu un pašvaldību, kā arī kapitālsabiedrību, kurās ieguldīta valsts vai pašvaldību kapitāla daļa, vadītāji ir atbildīgi par šajā likumā noteiktās kārtības un prasību ievērošanu, izpildi un kontroli, kā arī par budžeta līdzekļu efektīvu un ekonomisku izlietošanu atbilstoši paredzētajiem mērķiem.

[..]

Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums

14. pants.

Vispārējās piemaksas

(1) Amatpersona (darbinieks) saņem piemaksu ne vairāk kā 30 procentu apmērā no tai noteiktās mēnešalgas, ja papildus saviem tiešajiem amata (darba, dienesta) pienākumiem aizvieto prombūtnē esošu amatpersonu (darbinieku), pilda vakanta amata (dienesta, darba) pienākumus vai papildus amata aprakstā noteiktajiem pienākumiem pilda vēl citus pienākumus. Par prombūtnē esošas ārstniecības personas, kā arī vakanta ārstniecības personas amata pienākumu pildīšanu ārstniecības persona saņem piemaksu, kas nav lielāka par 50 procentiem no tai noteiktās mēnešalgas. Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādes vai Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersona ar speciālo dienesta pakāpi saņem piemaksu par papildu pedagoģisko darbu izglītības iestādē, kurā attiecīgā amatpersona ieņem amatu, ja šīs amatpersonas amata pienākumos neietilpst pedagoģiskā darba veikšana, un šī piemaksa nedrīkst būt lielāka par 50 procentiem no attiecīgajam pedagoga amatam noteiktās mēnešalgas, ievērojot to, ka pedagoģiskā darba apjoms gadā nedrīkst pārsniegt 50 procentus no normatīvajos aktos par pedagogu darba samaksu attiecīgajam pedagoga amatam noteiktās vienai darba likmei atbilstošās darba slodzes (stundās). Karavīrs saņem piemaksu par pedagoģisko darbu militārajā izglītības iestādē, ja viņa amata pienākumos neietilpst pedagoģiskā darba veikšana, un šī piemaksa nedrīkst būt lielāka par 50 procentiem no karavīram noteiktās mēnešalgas. Prokurors saņem piemaksu ne vairāk kā 30 procentu apmērā no viņam noteiktās mēnešalgas, ja papildus saviem tiešajiem amata pienākumiem pilda vēl citus pienākumus. Piemaksas apmēru, tās noteikšanas pamatojumu, kā arī laikposmu, uz kuru nosakāma piemaksa, reglamentē attiecīgās valsts vai pašvaldības institūcijas kompetentā amatpersona (institūcija).

[..]

(12) Valsts un pašvaldību institūciju vadītāji nolūkā nodrošināt kompetentāko amatpersonu (darbinieku), izņemot šā likuma 5., 5.¹, 6., 6.¹ pantā, 6.² panta pirmās daļas 10. punktā un 13. pantā minētās amatpersonas (darbiniekus) un fiziskā darba veicējus, motivēšanu un ņemot vērā konkrētās amatpersonas (darbinieka) ieguldījumu attiecīgās institūcijas mērķu sasniegšanā var šai amatpersonai (darbiniekam) noteikt piemaksu par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti. Piemaksas apmērs mēnesī nedrīkst pārsniegt 40 procentus no amatpersonai (darbiniekam) noteiktās mēnešalgas. Piemaksu regulāri pārskata, izvērtējot tās nepieciešamību un pamatojumu, bet ne retāk kā reizi gadā.

[..]

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums

5. pants.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un terorisma un proliferācijas finansēšana

(1) Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir šādas darbības:

1) noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārvēršana citās vērtībās, to atrašanās vietas vai piederības mainīšana, apzinoties, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti, un ja šīs darbības veiktas nolūkā slēpt

vai maskēt līdzekļu noziedzīgo izcelsmi vai palīdzēt citai personai, kura iesaistīta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, izvairīties no juridiskās atbildības;

2) noziedzīgi iegūtu līdzekļu patiesā rakstura, izcelsmes, atrašanās vietas, izvietojuma, kustības, piederības slēpšana vai maskēšana, apzinoties, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti;

3) citas personas noziedzīgi iegūtu līdzekļu iegūšana īpašumā, valdījumā vai lietojumā vai to realizēšana, apzinoties, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti.

4) (*izslēgts ar 22.06.2017. likumu*).

(1¹) Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju ir atzīstamas arī šā panta pirmās daļas 1., 2. un 3. punktā minētās darbības, kad persona apzināti pieļāva, ka līdzekļi ir noziedzīgi iegūti.

(2) Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija par tādu atzīstama arī tad, ja Krimināllikumā paredzētais noziedzīgais nodarījums, kura rezultātā tieši vai netieši ir iegūti šādi līdzekļi, ticis izdarīts ārpus Latvijas Republikas teritorijas.

(2¹) Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija par tādu ir atzīstama neatkarīgi no tā, vai konstatēts, konkrēti no kura noziedzīgā nodarījuma līdzekļi ir iegūti.

(3) Terorisma finansēšana ir jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tieša vai netieša vākšana vai nodošana ar mērķi tos izmantot vai zinot, ka tie tiks pilnīgi vai daļēji izmantoti, lai veiktu vienu vai vairākas šādas darbības:

1) terorismu;

2) Konvencijas par cīņu pret nelikumīgu gaisa kuģu sagrābšanu 1.pantā minētās darbības;

3) 1988. gada 10. marta Konvencijas par prettiesisku darbību pret kuģošanas drošību apkarošanu 3.pantā minētās darbības;

4) Starptautiskās konvencijas pret ķīlnieku sagrābšanu 1.pantā minētās darbības;

5) Starptautiskās konvencijas par cīņu pret teroristu rīkotajiem sprādzieniem 2. pantā minētās darbības;

6) Kodolmateriālu fiziskās aizsardzības konvencijas 7. pantā minētās darbības;

7) Konvencijas par cīņu pret nelikumīgām darbībām, kas apdraud civilās aviācijas drošību, 1.pantā minētās darbības;

8) Protokola par cīņu pret nelikumīgu vardarbību lidostās, kas apkalpo starptautisko civilo aviāciju, kas papildina Konvenciju par cīņu pret nelikumīgām darbībām, kas apdraud civilās aviācijas drošību, 2. pantā minētās darbības;

9) Konvencijas par tādu noziedzīgu nodarījumu novēršanu, kas vērsti pret starptautiski aizsargātām personām, un par šādu noziedzīgu nodarījumu izdarījušo sodīšanu 2.pantā minētās darbības;

10) 1988. gada 10. marta Protokola par prettiesisku darbību pret nostiprinātu platformu drošību kontinentālajā šelfā apkarošanu 2. pantā minētās darbības;

11) ceļošanu terorisma nolūkā;

12) iesaistīšanos teroristu grupā, tās organizēšanu vai vadīšanu;

13) personas vervēšanu, apmācīšanu vai apmācīšanos terorismam.

(4) Terorisma finansēšana ir arī jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai mantas tieša vai netieša vākšana vai nodošana teroristu grupas vai atsevišķa terorista rīcībā.

(5) Masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanas, glabāšanas, pārvietošanas, lietošanas vai izplatīšanas (turpmāk — proliferācija) finansēšana ir jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tieša vai netieša vākšana vai nodošana ar mērķi tos izmantot vai zinot, ka tie tiks pilnīgi vai daļēji izmantoti, lai finansētu proliferāciju (turpmāk — proliferācijas finansēšana).

Kriminālprocesa likums

27. pants.

Procesa virzītājs

(1) Procesa virzītājs ir amatpersona vai tiesa, kas konkrētajā brīdī vada kriminālprocesu. Procesa virzītājs:

- 1) organizē kriminālprocesa norisi un lietvedību tajā;
- 2) pieņem lēmumus par kriminālprocesa virzību;
- 3) pats vai iesaistot citas amatpersonas īsteno valsts pilnvaras kriminālprocesa attiecīgajā stadijā vai posmā;
- 4) pieprasa, lai ikviena persona izpilda kriminālprocesuālo pienākumu un ievēro procesuālo kārtību;
- 5) nodrošina iespēju kriminālprocesā iesaistītajām personām īstenot likumā noteiktās tiesības.

(2) Procesa virzītāji ir:

- 1) izmeklēšanā — izmeklētājs vai izņēmuma gadījumā prokurors;
- 2) kriminālvajāšanā — prokurors;
- 3) sagatavojot lietu iztiesāšanai, kā arī no brīža, kad pasludināts nolēmums, ar kuru pabeigta tiesvedība attiecīgās instances tiesā, līdz lietas nodošanai nākamajai tiesu instancei vai nolēmuma izpildei — tiesnesis, kurš vada iztiesāšanu;
- 4) iztiesāšanas laikā — tiesas sastāvs;
- 5) pēc tiesas nolēmuma spēkā stāšanās — tiesnesis.

(3) Pirmstiesas kriminālprocesa veikšanai var izveidot izmeklēšanas grupu, kuras vadītājs ir attiecīgais procesa virzītājs.

37. pants.

Izmeklēšanu uzraugošais prokurors

(1) Prokurors, kuram saskaņā ar prokuratūras iestādē noteikto pienākumu sadali vai rīkojumu konkrētajā kriminālprocesā jāveic izmeklēšanas uzraudzība, ir uzraugošais prokurors.

(2) Uzraugošajam prokuroram izmeklēšanas laikā ir pienākums:

1) dot norādījumus par procesa veida izvēli, izmeklēšanas virzienu un izmeklēšanas darbību veikšanu, ja procesa virzītājs nenodrošina mērķtiecīgu izmeklēšanu un pieļauj neattaisnotu iejaukšanos personas dzīvē vai vilcināšanos;

2) pieprasīt, lai izmeklētāja tiešais priekšnieks nomaina procesa virzītāju, izdara izmaiņas izmeklēšanas grupā, ja netiek izpildīti dotie norādījumi vai ir pieļauti procesuālie pārkāpumi, kas apdraud kriminālprocesa norisi;

3) (*izslēgts ar 28.09.2005. likumu*);

4) (*izslēgts ar 12.03.2009. likumu*);

5) izskatīt sūdzības savas kompetences ietvaros;

6) izlemt pieteiktos noraidījumus savas kompetences ietvaros;

7) nekavējoties pārņemt kriminālprocesa vadīšanu, kad izmeklēšanā iegūti pietiekami pierādījumi krimināltiesisko attiecību taisnīgai noregulēšanai.

(3) Izmeklēšanu uzraugošajam prokuroram ir tiesības:

1) pieņemt lēmumu par kriminālprocesa uzsākšanu un nodošanu izmeklēšanas iestādei;

- 2) dot norādījumus un pieprasīt doto norādījumu izpildi;
- 3) veikt procesuālās darbības, par to iepriekš informējot procesa virzītāju;
- 4) jebkurā laikā iepazīties ar kriminālprocesa materiāliem;
- 5) atcelt procesa virzītāja un izmeklēšanas grupas dalībnieka lēmumus, kā arī izmeklētāja tiešā priekšnieka lēmumus, kas nav saistīti ar procesam nozīmīgiem organizatoriskiem jautājumiem;
- 6) iesniegt ierosinājumu amatā augstākam prokuroram par cita izmeklētāja tiešā priekšnieka noteikšanu konkrētajā kriminālprocesā vai kriminālprocesa nodošanu citai izmeklēšanas iestādei;
- 7) piedalīties sēdē, kurā izmeklēšanas tiesnesis lemj par atļaujas došanu piespiedu līdzekļu piemērošanai un speciālo izmeklēšanas darbību veikšanai;
- 8) piedalīties to procesuālo darbību veikšanā, kas vērstas uz sadarbību ar personu, kurai ir tiesības uz aizstāvību, kā arī vienkāršāka procesa izvēlē.

45. pants.

Amatā augstāks prokurors kriminālprocesā

- (1) Amatā augstāks prokurors likumā noteiktajā kārtībā kontrolē, kā prokurors īsteno savas pilnvaras.
- (2) Amatā augstāka prokurora pienākumus pilda:
 - 1) rajona (pilsētas) virsprokurors, ja šajā likumā noteiktās prokurora funkcijas veic attiecīgās prokuratūras prokurors;
 - 2) tiesas apgabala virsprokurors, ja šajā likumā noteiktās prokurora funkcijas veic attiecīgās prokuratūras prokurors vai rajona līmeņa virsprokurors, bet pēc savas iniciatīvas arī tad, ja šīs funkcijas veic rajona (pilsētas) prokuratūras vai tai pielīdzināta statusa prokuratūras prokurors;
 - 3) Ģenerālprokuratūras virsprokurors, ja šajā likumā noteiktās prokurora funkcijas veic Ģenerālprokuratūras nodaļas virsprokurors vai prokurors, Ģenerālprokuratūras departamenta prokurors vai tiesas apgabala virsprokurors, kā arī pēc savas iniciatīvas;
 - 4) ģenerālprokurors, ja šajā likumā noteiktās prokurora funkcijas veic Ģenerālprokuratūras departamenta virsprokurors;
 - 5) jebkurš prokurors, ja viņu konkrētajā kriminālprocesā tam pilnvarojis ģenerālprokurors vai Ģenerālprokuratūras virsprokurors.
- (3) *(Izslēgta ar 19.01.2006. likumu.)*

46. pants.

Amatā augstāka prokurora pienākumi un tiesības

- (1) Amatā augstākam prokuroram ir pienākums:
 - 1) lemt par sūdzībām attiecībā uz uzraugošā prokurora un prokurora — procesa virzītāja lēmumiem un rīcību;
 - 2) lemt par uzraugošā prokurora un prokurora — procesa virzītāja atteikšanos no piedalīšanās kriminālprocesā vai par viņiem pieteiktajiem noraidījumiem;
 - 3) lemt par uzraugošā prokurora ierosinājumu nomainīt izmeklētāja tiešo priekšnieku vai izmeklēšanas iestādi;
 - 4) nomainīt uzraugošo prokuroru vai prokuroru — procesa virzītāju, ja netiek pilnvērtīgi nodrošināta uzraudzība un kriminālvajāšana;

- 5) izveidot izmeklēšanas grupu, ja darba apjoms apdraud kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā;
 - 6) nomainīt valsts apsūdzības uzturētāju, ja netiek pilnvērtīgi nodrošināta apsūdzības uzturēšana;
 - 7) izlemt, vai atteikšanās no apsūdzības ir pamatota un likumīga.
- (2) Amatā augstākam prokuroram ir tiesības:
- 1) iepazīties ar visiem materiāliem kriminālprocesā, kurā viņš pilda amatā augstāka prokurora funkcijas;
 - 2) noteikt uzraugošo prokuroru, ja ir nepieciešams atkāpties no iepriekš apstiprinātajiem kriminālprocesu sadales principiem;
 - 3) uzdot prokuroram pildīt uzraugošā prokurora vai prokurora— procesa virzītāja funkcijas vai uzņemties tās pašam;
 - 4) pieprasīt, lai izmeklēšanas iestādes vadītājs, kuram administratīvi pakļauts izmeklētāja tiešais priekšnieks konkrētajā kriminālprocesā, šajā procesā nosaka citu priekšnieku;
 - 5) uzdot izmeklēšanu kriminālprocesā veikt citai izmeklēšanas iestādei;
 - 6) dot norādījumus izmeklētājam, uzraugošajam prokuroram vai prokuroram— procesa virzītājam par procesa veida izvēli, pirmstiesas procesa virzību un izmeklēšanas darbību veikšanu;
 - 7) atcelt izmeklētāja, izmeklēšanas grupas dalībnieka, amatā zemāka prokurora lēmumus;
 - 8) dot norādījumus valsts apsūdzības uzturētājam par pierādījumu pārbaudes taktiku un papildu pierādījumu avotu pieteikšanu;
 - 9) izlemt valsts apsūdzības uzturētāja ierosinājumu atteikties no apsūdzības uzturēšanas tiesā, to apstiprinot vai uzdodot citam sev pakļautajam prokuroram uzturēt valsts apsūdzību, vai uzņemties to pašam.

124. pants.

Pierādīšanas priekšmets

- (1) Pierādīšanas priekšmets ir visu kriminālprocesa gaitā pierādāmo apstākļu kopums un ar tiem saistītie fakti un palīgfakti.
- (2) Kriminālprocesā pierādāma noziedzīga nodarījuma sastāva esamība vai neesamība, kā arī citi Krimināllikumā un šajā likumā paredzētie apstākļi, kuriem ir nozīme konkrēto krimināltiesisko attiecību taisnīgā noregulējumā.
- (3) Saistītie fakti nav kriminālprocesā pierādāmie apstākļi, bet ir ar tiem saistīti un dod pamatu izdarīt secinājumu par pierādāmajiem apstākļiem.
- (4) Ar palīgfaktiem tiek pamatota kāda cita pierādījuma ticamība vai neticamība, kā arī iespējamība vai neiespējamība to izmantot pierādīšanā.
- (5) Pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi uzskatāmi par pierādītiem, ja pierādīšanas gaitā izslēgtas jebkādas saprātīgas šaubas par to esamību vai neesamību.
- (6) Pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi attiecībā uz mantas noziedzīgo izcelsmi uzskatāmi par pierādītiem, ja pierādīšanas gaitā ir pamats atzīt, ka mantai, visticamāk, ir noziedzīga, nevis likumīga izcelsme.
- (7) Lai pierādītu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, jāpierāda, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti, bet nav nepieciešams pierādīt, konkrēti no kura noziedzīgā nodarījuma līdzekļi iegūti.

II Pārbaudes procedūra un robežas

Neviena tiesību norma nereglamentē īpaši pilnvarota tiesneša pienākumus un tiesības pārbaudes veikšanā, lai konstatētu Prokuratūras likuma 41.¹ pantā minētos ģenerālprokurora atļaušanas pamatus. Saskaņā ar Prokuratūras likuma 41.³ panta prasībām deputātu pieprasījumā jābūt norādītam konkrētam pārkāpuma faktam. Līdz ar to īpaši pilnvarota tiesneša uzdevums ir pārbaudīt, vai deputātu pieprasījumā norādītais pārkāpuma fakts vispār ir noticis, ar kādiem pierādījumiem tas apstiprinās, noskaidrot izdarītā pārkāpuma apstākļus, iemeslus un novērtēt, vai konstatētā pārkāpuma rezultātā iestājušās būtiskas kaitīgas sekas. Informācija, kas iegūta no šiem materiāliem un izmantota, ir atspoguļota sadaļā „Novērtējums un secinājumi”.

Atbilstoši Prokuratūras likuma 41.¹ pantā un 41.³ panta trešās daļas 1. punktā ietvertajam regulējumam pārbaudes procesā ir pārbaudāmi tikai fakti, kas ir bijuši pieprasītājpuses rīcībā uz pieprasījuma iesniegšanas brīdi, neizdarot izmeklēšanas darbības ar nolūku veikt vispārēju ģenerālprokurora un Ģenerālprokuratūras darbības pārbaudi. Līdz ar to veiktās pārbaudes laikā tiesnesei iesūtītie fizisko personu iesniegumi ģenerālprokurora pārbaudes sakarā netika vērtēti, bet atgriezti iesniedzējiem.

Lai objektīvāk un vispusīgāk veiktu pārbaudi, Saeimas deputātiem tika pieprasīts precizēt iesniegto pieprasījumu, norādot uz konkrētiem 2018. gada 23. augustā publicētā Eiropas Padomes Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas komitejas (Turpmāk arī Moneyval) ziņojumā par Latvijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas (turpmāk arī NILLTF) novēršanas sistēmas novērtēšanas 5. kārtā un 2018. gada 22. jūnija NILLTF novērtēšanas ziņojumā (Otrais Nacionālais NILLTF risku novērtēšanas ziņojums), kā arī Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) 2019. gada 13. marta izvērtējumā konstatētiem pārkāpumiem.

Tieslietu ministrijai tika lūgts iesniegt pārbaudes veicējai 2018. gada 23. augusta Moneyval ziņojuma par NILLTF novēršanas sistēmas novērtēšanas 5. kārtu un OECD 2019. gada 13. marta izvērtējuma pilna teksta tulkojumu valsts valodā.

Deputātu pieprasījuma pamatā cita starpā ir Valsts kontroles 2019. gada 16. maijā publicētais ziņojums „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskatu”, kas sagatavots pēc Valsts kontroles veiktās finanšu revīzijas „Par Latvijas Republikas prokuratūras 2018. gada pārskata sagatavošanas pareizību”, un tajā paustie secinājumi. Publiskajā telpā pieejamais Valsts kontroles Revīzijas ziņojums „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskatu”, Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras 2019. gada 24. aprīļa iebildumi pret minētās revīzijas ziņojuma projektu, Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras 2019. gada 26. aprīļa atsauksme par precizēto revīzijas ziņojuma projektu, Valsts kontroles 2019. gada 30. aprīļa atzinums par Latvijas Republikas Prokuratūras 2019. gada pārskata sagatavošanas pareizību un atbilstību, kā arī Valsts kontroles 2019. gada 30. aprīļa lēmums par revīzijas ziņojuma un ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafika apstiprināšanu un par atzinuma sniegšanu liecina, ka Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras un Valsts kontroles skatījums uz Revīzijas ziņojumā ietvertajiem secinājumiem par Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumam neatbilstošu darba samaksas sistēmas ieviešanu un 2018. gada budžetā papildus prioritārajiem pasākumiem piešķirto līdzekļu izlietojumu citiem mērķiem principiāli atšķiras. Tāpēc Valsts kontrolei tika lūgts sniegt savu viedokli un precizēt to, vai Valsts kontroles konstatēto pārkāpumu rezultātā ir pamats atzinumam, ka ir iestājušās būtiskas kaitīgas sekas no finansiālā aspekta, un kā konkrētajā gadījumā tās izpaužas

pēc būtības.

Nolūkā nodrošināt ierosinātā procesa objektivitāti un vispusīgumu ģenerālprokurors Ēriks Kalnmeiers tika uzaicināts sniegt savus paskaidrojumus par deputātu pieprasījumā norādītajiem apstākļiem, kā arī iesniegt 2019. gada 26. aprīļa valsts kontrolieri Elitai Krūmiņai adresētajā atsauksmē par precizēto revīzijas ziņojuma projektu „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskatu” norādīto Finanšu ministrijas amatpersonu atzinumu.

Tiesneses norādītajā laikā – līdz 2019. gada 23. augustam – tika saņemti visi augstāk norādītie precizējumi un papildinājumi, pēc kā iegūtā informācija tika apkopota un analizēta. Uz veiktās analīzes pamata tika izdarīti secinājumi un sniegts atzinums par pārbaudes rezultātiem.

III Informācija par materiāliem un dokumentiem

- Saeimas deputātu pieprasījums pilnvarot Augstākās tiesas tiesnesi veikt pārbaudi par ģenerālprokurora darbības atbilstību likuma prasībām;
- Valsts kontroles 2017. gada 20. septembra lietderības revīzijas ziņojums „Pirmstiesas izmeklēšanas efektivitāte Valsts policijā”;
- Valsts kontroles 2017. gada 20. septembra lēmums „Par Revīzijas ziņojuma un Revidējamās vienības ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafika apstiprināšanu”;
- Konsultantu – ekspertu 2016. gada 30. jūnija viedoklis par pirmstiesas izmeklēšanas efektivitātes novērtēšanu Valsts policijā;
- Valsts kontroles ziņojums „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskatu”;
- Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras 2019. gada 24. aprīļa iebildumi pret revīzijas ziņojuma projektu „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskatu”;
- Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras 2019. gada 26. aprīļa atsauksme par precizēto revīzijas ziņojuma projektu „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskatu”;
- Valsts kontroles 2019. gada 30. aprīļa atzinums „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2019. gada pārskata sagatavošanas pareizību un atbilstību”;
- Valsts kontroles 2019. gada 30. aprīļa lēmums „Par revīzijas ziņojuma un ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafika apstiprināšanu un par atzinuma sniegšanu”;
- Eiropas Padomes Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas komitejas (Moneyval) 2018. gada 23. augustā ziņojums par Latvijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas (NILLTF) novēršanas sistēmas novērtēšanas 5. kārtu (turpmāk arī – Moneyval ziņojums);
- Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (The Organization for Economic Co-operation and Development – OECD) 2019. gada 13. marta izvērtējums, konkrēti, 7. nodaļa „Noziedzīgu nodarījumu, kas saistīti ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, atklāšanu, izmeklēšanu un iztiesāšanu; starptautiskā sadarbība (IO.7)”;
- Ģenerālprokurora 2019. gada 14. augusta paskaidrojums uz senatores Marikas Senkānes pieprasījumu un tam pievienotie dokumenti:
 - Ģenerālprokurora 2019. gada 18. jūlija pieprasījums Finanšu ministrijas valsts sekretārei Baibai Bānei sniegt atzinumu par Prokuratūrai prioritārajam pasākumam „Prokuratūras struktūrvienību ēkas Kalpaka bulvārī 6, Rīgā remontdarbi”

2018. gadam piešķirtā finansējuma izlietojuma atbilstību pasākuma mērķim un Finanšu ministrijas valsts sekretāres 2019. gada 1. augustā sniegtā atbilde;
- ģenerālprokurora 2018. gada 16. jūlija viedoklis un atbilde iekšlietu ministram un tieslietu ministram par priekšlikumiem Kriminālprocesa likuma pilnveidošanai attiecībā uz prokurora lomas palielināšanu, veicot izmeklēšanas uzraudzību kriminālprocesā;
 - Valsts kontrolei 2018. gada 16. oktobrī adresētā Tieslietu ministrijas atsauksme par Valsts kontroles izteiktajiem priekšlikumiem pirmstiesas izmeklēšanas uzlabošanai;
 - Valsts policijas koledžas 2019. gada 12. jūnija pateicība Latvijas Republikas ģenerālprokuroram Ērikam Kalnmeieram prakses vadlīniju izstrādes procesā vienotas pieejas nodrošināšanai noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas izmeklēšanā, pierādījumu minimālā apjoma nodrošināšanai;
 - Ģenerālprokuratūrai adresēts Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienesta 2019. gada 26. jūnija pieprasījums par pārstāvju delegēšanu darba grupā vadlīniju kopsavilkuma izstrādei par nozagi iegūtu līdzekļu legalizāciju izstrādei un Ģenerālprokuratūras apstiprinājums pārstāvju delegēšanai;
 - Valsts kontroles 2019. gada 23. augusta precizēts viedoklis par revīzijās konstatēto un tam pievienotie dokumenti:
 - Latvijas Republikas Ģenerālprokurora 2018. gada 10. septembra un 2018. gada 16. oktobra pavēles par piemaksu noteikšanu Ģenerālprokuratūras amatpersonām;
 - Valsts kontrolei adresēts Latvijas Republikas Saeimas Juridiskā biroja 2019. gada 11. aprīļa viedoklis par Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 14. panta pirmās daļas tulkojumu attiecībā uz piemaksas apmēra noteikšanu prokuroriem (Ierobežotas pieejamības statuss);
 - Valsts kontrolei adresēts Valsts kancelejas 2019. gada 25. marta viedoklis par finanšu revīzijās konstatētajām problēmām Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 14. panta pirmās daļas piemērošanā.

IV Deputātu pieprasījumā norādītie apstākļi

Augstākās tiesas priekšsēdētājam adresētajā Saeimas deputātu pieprasījumā kā pamats ģenerālprokurora atļaišanai norādīts Prokuratūras likuma 41.¹ panta pirmās daļas 1. punkts un 4. punkts, proti, viņa neatbilstība minētā likuma 33. panta pirmās daļas 5. punktā izvirzītajām nevainojamas reputācijas prasībām un dienesta pienākumu izpildē pieļauta tīša likuma pārkāpšana vai nolaidība, kā rezultātā iestājušās būtiskas kaitīgas sekas. Pieprasījumā norādīts uz šādiem apstākļiem.

Valsts kontroles 2019. gada 16. maija ziņojumā „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskatu” secināts, ka būtiskākā daļa (93,4 %) no prioritārajam pasākumam „Prokuratūras struktūrvienību ēkas Kalpaka bulvārī 6, Rīgā remontdarbi” 2018. gadam piešķirtā finansējuma nav izlietoti atbilstoši tā mērķim, jo nav izstrādāti plānotie remontdarbu projekti, bet tā vietā veikti prioritārā pasākuma pieprasījumā neparedzēti remontdarbi.

Piešķirtā finansējuma izlietojums, iespējams, nav ekonomiski pamatots, jo valsts budžeta līdzekļi neilgi pirms ēkas pilnas atjaunošanas izlietoti kosmētiskajiem remontiem. Valsts kontroles vērtējumā vismaz daļu no remontdarbiem varēja veikt no uzkrājuma kārtējiem/kapitālajiem remontiem, ko Prokuratūra maksā VAS „Valsts nekustamie īpašumi”

nomas maksas ietvaros par ēkas Kalpaka bulvārī 6, Rīgā nomu.

Pēc ēkas tehniskā stāvokļa novērtēšanas vairs nebija aktuāla sākotnēji plānoto remontdarbu projektu izstrādāšana, jo nebija pieņemti lēmumi par tālāko rīcību ar ēku, līdz ar to Prokuratūrai bija iespēja finansējuma izlietojumu pārceļt uz nākamo periodu, kas netika darīts.

Neņemot vērā Finanšu ministrijas norādījumus, ka Ministru kabineta 2012. gada 31. jūlija noteikumi Nr. 523 „Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem” neparedz rezultatīvo rādītāju precizēšanu un mainīšanu, ģenerālprokurors pieļāvis valsts budžeta līdzekļu izlietošanu neatļautam mērķim, tādējādi pārkāpjot Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 2. panta pirmo daļu, kā arī neievērojot Likuma par budžetu un finanšu vadību 46. panta pirmo daļu.

Valsts kontroles finanšu revīzijā konstatēts, ka Prokuratūrā eksistē Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumam neatbilstoša darba samaksas sistēma. Par piedalīšanos komisijās un darba grupās 2018. gadā Prokuratūrā piešķirta ne tikai piemaksa par papildu darbu, bet arī piemaksa par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti. Faktiski par vienu un to pašu darbu – daļību darba grupās vai komisiju sēdēs – tika maksātas divas piemaksas, kuru maksimālais apmērs kopā sasniedz 60 % no valstī noteiktās mēnešalgas.

Valsts kontrole neguva pārliecību, ka piemaksas par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti Prokuratūrā noteiktas atbilstoši šo piemaksu noteikšanas mērķim – kompetentāko darbinieku motivēšanai. Revīzijā konstatētais ļauj secināt, ka faktiski minētās piemaksas piešķirtas ar mērķi maksimāli izmantot pieejamos valsts budžeta līdzekļus, kas neatbilst Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 14. panta divpadsmitās daļas prasībām. Šāda situācija ir pretrunā arī Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 2. panta pirmajā daļā noteiktajam pienākumam likumīgi rīkoties ar publiskas personas finanšu līdzekļiem un mantu. Turklāt uz minēto piemaksu rēķina prokuroru mēnešalga var būtiski pārsniegt tiesnešu mēnešalgu, kurai tā atbilstoši Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumam piesaistīta.

Valsts kontroles 2017. gada 20. septembrī publicētajā ziņojumā „Par lietderības revīzijā „Pirmstiesas izmeklēšanas efektivitāte Valsts policijā” konstatēto” norādīts, ka ārvalstīs izmeklēšanā kontrolējošā un vadošā loma ir raksturīga prokuratūrai. Prokurora un izmeklētāja veiksmīgas sadarbības trūkums negatīvi ietekmē izmeklēšanas darbu. Latvijā izmeklētāji lielākoties izmeklēšanu veic pēc savas izpratnes, bet prokurori iesaistās pirmstiesas izmeklēšanā tad, kad izmeklētājs lūdz prokurora viedokli par turpmāk veicamām darbībām vai kad izmeklēšana jau ir pabeigta.

Valsts kontroles veiktajā uzraugošo prokuroru aptaujā 26 % prokuroru pauda pārliecību, ka būtu pietiekami ar izmeklētāja tiešā priekšnieka veikto kontroli, bet uzraugošā prokurora pilnvaras kriminālprocesa izmeklēšanā būtu vēl jāsamazina. Ņemot vērā Valsts kontroles revīzijā sniegtās norādes uz izmeklēšanas kvalitāti Latvijā, šāda Prokuratūras nostāja ir nepieņemama.

Prokuratūra un Valsts policija 2015. gadā saskaņoja Vadlīnijas kriminālprocesa izmeklēšanas vienkāršošanai, tomēr, kā liecina veiktās aptaujas rezultāti, tikai neliela daļa procesa virzītāju, to tiešo priekšnieku un uzraugošo prokuroru tās ievēro, savukārt ceturtdaļa uzraugošo prokuroru neuzskata tās par saistošām un praksē piemērojamām. Minētajām vadlīnijām bija jāveicina vienota izpratne starp procesa virzītājiem un uzraugošajiem

prokuroriem par Kriminālprocesa likuma normu piemērošanu izmeklēšanā, tomēr revīzijā gūtā informācija neliecina, ka būtu sasniegts gaidāmais rezultāts.

No revīzijā minētā secināms, ka prokuratūras īstenotā izmeklēšanas darba organizācija un uzraudzība vērtējama kā neapmierinoša. Atbilstoši Prokuratūras likuma 23. panta pirmajai daļai ģenerālprokurors ir atbildīgs par prokuroru darba kvalitāti un attieksmi pret izmeklēšanas darba organizēšanu un uzraudzību.

2018. gada 23. augustā tika publicēts Moneyval ziņojums, kurā novērtēta valstī īstenoto pasākumu efektivitāte šajā jomā. No ziņojuma izriet, ka lielākā daļa NILLTF izmeklēšanu uzsāktas pēc Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienesta (turpmāk – Kontroles dienests) ziņojumiem, taču kriminālvajāšana uzsākta tikai 2 % gadījumu. Tā kā Kontroles dienests līdz 2019. gada 1. janvārim atradās ģenerālprokurora pārraudzībā, secināms, ka centrālā loma NILLTF risku izvērtēšanā un apkarošanā ir bijusi Ģenerālprokuratūrai, tādēļ tai jāuzņemas atbildība par dienesta ilggadīgo pasivitāti savu funkciju izpildē. Kā iemeslu zemajai NILLTF izmeklēšanas un personu saukšanas pie kriminālatbildības efektivitātei Moneyval ziņojumā eksperti norāda prokuroru praksi fokusēties uz predikatīvā noziedzīgā nodarījuma noskaidrošanu, autonomās un trešo personu NILLTF lietas atstājot novārtā, kaut gan Latvijā attiecībā uz nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju ieviesta „visu noziegumu” pieeja.

OECD 2019. gada 13. marta izvērtējuma secinājumos norādīts uz nepieciešamību prokuroriem uzņemties vadošo lomu norādījumu izstrādāšanā par NILLTF lietu efektīvu izmeklēšanu, kā arī regulāri pārskatīt izmeklēšanas darbību progresu un nepieciešamības gadījumā izrādīt proaktīvu rīcību tā veicināšanai. Šo ieteikumu sakarā Tieslietu ministrijas izteiktos priekšlikumus izstrādāt vadlīnijas tiesībsargājošajām iestādēm vienotas pieejas nodrošināšanai NILLTF lietu izmeklēšanā un nepieciešamā pierādījumu apjoma nodrošināšanai ģenerālprokurors noraidīja, kā rezultātā attiecīgo vadlīniju izstrāde tika uzticēta Valsts policijas koledžai. Minētais norāda uz to, ka Ģenerālprokuratūra ir kavējusi nepieciešamo pasākumu īstenošanu NILLTF lietu izmeklēšanas uzlabošanai.

Uz jūtama progresa trūkumu NILLTF apkarošanā norāda arī sliktie statistikas rādītāji par tiesai nodotajām šīs kategorijas lietām. Jāņem vērā, ka atbilstoši Moneyval ziņojumā izteiktajām rekomendācijām Latvijai kā reģionālajam finanšu centram attiecībā uz aplūkojamās kategorijas lietu izmeklēšanu ir jānosaka prioritāte. Konstatētā situācija liecina, ka Ģenerālprokuratūra izrāda nespēju uzņemties atbildību par NILLTF lietu virzīšanu uz tiesu.

Pieprasījumā norādīts uz vairākiem konkrētiem gadījumiem, kad apsūdzēto personu darbības sabiedrībai nesaprotamu apstākļu dēļ tikušas pārkvalificētas uz mazāk smagiem noziedzīgiem nodarījumiem vai arī prokurori ar apsūdzētajām personām noslēguši vienošanos par vainas atzīšanu, paredzot nesamērīgi mīkstu sodu. Minētais, deputātu ieskatā, liecina, ka ģenerālprokurors ir nolaidīgi pildījis savus amata pienākumus, kā rezultātā iestājušās būtiskas kaitīgas sekas.

No Valsts kontroles kā neatkarīgas koleģiālas augstākās revīzijas iestādes ziņojuma var secināt, ka ģenerālprokurors pieprasījumā norādītos likuma pārkāpumus ir pieļāvis tīši. Valsts kontroles Revīzijas ziņojums nav apstrīdēts. Rīkojoties prettiesiski, jebkuras iestādes vadītājs grauj savu reputāciju un zaudē sabiedrības uzticību. Kā norādīts judikatūrā, gadījumā, ja tiek konstatēts, ka Saeimas ievēlēta persona vairs neatbilst kādai no izvirzītajām prasībām, arī nevainojamai reputācijai, Saeimai šī persona jāatbrīvo no amata (Augstākās tiesas 2017. gada 22. septembra sprieduma lietā Nr. SKA-767/2017 7. punkts). Ģenerālprokurora amats prasa ievērot visaugstākos ētikas standartus, un jebkāda prettiesiska rīcība šo amatu diskreditē un

grauj amatpersonas reputāciju.

V Valsts kontroles papildinājumi Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskata revīzijā konstatētajam

2019. gada 23. augustā no Valsts kontroles tika saņemts precizēts viedoklis par pārskata revīzijās konstatēto. Tajā norādīts uz šādiem apstākļiem.

2018. gadā prioritārajam pasākumam piešķirto 90 476 *euro* izlietošana neatbilstoši piešķiršanas mērķim un tiesību aktiem ir būtisks pārkāpums, kas rada negatīvas finansiālās sekas, jo Prokuratūra nav izmantojusi tiesisku veidu, kādā izlietot piešķirto finansējumu tad, kad būtu skaidra tālākā rīcība ar ēku Kalpaka bulvārī 6, Rīgā, savukārt neatliekamajiem kārtējiem remontdarbiem bija izlietojami telpu nomas līgumā norādītie uzkrājumi.

Prokuratūrā ir konstatēta no citām publiskā sektora institūcijām atšķirīga Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma (turpmāk – Atlīdzības likuma) regulējuma interpretācija attiecībā uz piemaksu noteikšanu par papildu pienākumu veikšanu. Proti, piemaksas maksimālais apmērs – 30 % no mēnešalgas – tiek aprēķināts no pilnas mēnešalgas neatkarīgi no tā, vai attiecīgajā mēnesī persona prombūtnes dēļ to saņēmusi pilnā apmērā. Šāda interpretācija negatīvi ietekmē iestādes budžetu. Tomēr, saņemot Saeimas Juridiskā biroja un Valsts kancelejas viedokļus, ka Prokuratūras īstenotā pieeja atbilst likumam, Valsts kontrole nolūkā novērst turpmāku atšķirīgu tiesību normu interpretāciju ir vērsusies Saeimā un lūgusi likuma regulējumu precizēt. Bez tam, piešķirot prokuroriem piemaksas par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti, ģenerālprokurors ir izmantojis Atlīdzības likuma nepietiekami skaidro regulējumu un būtībā par vienu un to pašu papildus saviem tiešajiem pienākumiem veikto darbu piešķīris divas dažādas piemaksas – piemaksu par papildu darbu un piemaksu par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti. Tā kā no Prokuratūras izdotajām pavēlēm par piemaksu piešķiršanu nav iespējams noskaidrot to noteikšanas pamatotību un atbilstību Atlīdzības likuma 14. panta divpadsmitās daļas jēgai – atalgot personu par īpašiem sasniegumiem un ieguldījumu institūcijas mērķu sasniegšanā, šāda rīcība no Prokuratūras vadības puses nav atzīstama par pareizu. Faktiski piemaksa par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti par dalību komisijās un darba grupās ir piešķirta ar mērķi maksimāli izmantot pieejamos valsts budžeta līdzekļus un maksimāli palielināt prokuroru ikmēneša atlīdzību. Valsts kontrole pēc revīzijā konstatētā ir vērsusies Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijā, aicinot precizēt Atlīdzības likuma 14. panta divpadsmito daļu un nepārprotami noteikt, ka piemaksas par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti piešķiramas tikai pēc skaidriem nosacījumiem un iespējamo piemaksu visu motivējošo elementu izvērtēšanas. Kopš 2019. gada minētā prakse Prokuratūrā vairs netiek īstenota.

Papildinājumos norādīts arī uz finanšu revīzijā „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2016. gada pārskata sagatavošanas pareizību” secināto, ka ir konstatējami trūkumi ģenerālprokurora pārraudzībā esošā Kontroles dienesta kapacitātes stiprināšanai piešķirto valsts budžeta līdzekļu izlietojumā, kas ir ierobežotas pieejamības informācija. Tā kā Prokuratūra savu atbildību par Kontroles dienestā konstatētajām neatbilstībām noliedza, Valsts kontrole ir vērsusies Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijā un Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijā ar ierosinājumu pilnveidot Kontroles dienesta pārraudzību.

Attiecībā uz lietderības revīzijā „Pirmstiesas izmeklēšanas efektivitāte Valsts policijā”

konstatēto Valsts kontrole secinājusi, ka Valsts policijas spēja izmeklēt kārtējā gadā uzsāktos kriminālprocesus pēc Kriminālprocesa likuma stāšanās spēkā nav uzlabojusies, proti, virzīti kriminālvajāšanai vai izbeigti ir tikai 33% no kārtējā gadā uzsāktajiem kriminālprocesiem, 47% no visiem Valsts policijas lietvedībā esošajiem kriminālprocesiem ir vairāk nekā piecus gadus veci, 47% no visiem kriminālprocesiem izbeigti uz noilguma pamata. Šāda situācija liecina arī par uzraugošā prokurora nepietiekamu iesaisti izmeklēšanas uzraudzībā, kas nenovērš neattaisnotu procesa vilcināšanu un nesekmē ātru, mērķtiecīgu izmeklēšanu. Kriminālprocesa likuma normas prokuroram piešķir noteicošo un vadošo lomu personas vainas pierādīšanā un tam nepieciešamo pierādījumu kopuma novērtēšanā, tādēļ prokurora aktīva iesaiste pirmstiesas izmeklēšanā ir būtiska efektīvai kriminālprocesa virzībai. Kā konstatēts revīzijā, šāda prakse tiek praktizēta reti. Konstatēts arī vienotas izpratnes trūkums Valsts policijā un Prokuratūrā par Kriminālprocesa likuma normu piemērošanu. Uz nepieciešamību īstenot ciešu un sistemātisku sadarbību starp izmeklētājiem un uzraugošajiem prokuroriem, veikt pasākumus vienotas normatīvā regulējuma interpretācijas un prakses nodrošināšanai Latvijai norādījuši arī ārvalstu eksperti. Ņemot vērā konstatētās problēmas, ģenerālprokuroram būtu bijis aktīvi jāreaģē, lai nekavējoties tiktu meklēti risinājumi pirmstiesas izmeklēšanas kvalitātes un efektivitātes uzlabošanai.

VI Ģenerālprokurora paskaidrojumi

2019. gada 14. augustā saņemti ģenerālprokurora Ērika Kalnmeiera paskaidrojumi sakarā ar ierosināto pārbaudi. Tajos norādīts uz šādiem apstākļiem.

Kopš 2017. gada 29. marta Prokuratūra ir ēkas Kalpaka bulvārī 6, Rīgā nomniece un ar šī īpašuma apsaimniekošanu nenodarbojas. Valsts budžeta pieprasījumā 2018.-2020. gadam Prokuratūra pieprasīja papildu finansējumu remontdarbu veikšanai ar mērķi nodrošināt darbiniekiem piemērotus darba apstākļus. Šī pieprasījuma pamatā bija nekustamā īpašuma apsaimniekotāja VAS „Valsts nekustamie īpašumi” izstrādātais veicamo remontdarbu uzskaitījums un tiem nepieciešamo izmaksu aprēķins. Papildu finansējums minētajiem remontdarbiem kā prioritārajam pasākumam 2018.-2020. gadā tika atbalstīts, un tā ietvaros 2018. gadam tika piešķirti līdzekļi divu projektu izstrādei. Tikai pēc tam VAS „Valsts nekustamie īpašumi” veica Prokuratūras ēkas padziļinātu tehniskā stāvokļa apsekošanu, kā rezultātā nonāca pie secinājuma, ka iepļānoto remontdarbu prioritātes jāpārskata, jo veicamo darbu apjoms neiekļaujas ne paredzētajos termiņos, ne finansējumā.

Prokuratūrai 2018. gada vasarā tika piedāvāts risinājums pārvietot Ģenerālprokuratūras ēkā Kalpaka bulvārī 6, Rīgā izvietotās struktūrvienības uz citām telpām. Tā kā minētais jautājums bija lemjams valdības līmenī un tā risināšana ieilga, lai lietderīgi izmantotu piešķirto finansējumu tam paredzētajam mērķim – normālu darba apstākļu nodrošināšanai Prokuratūras darbiniekiem, Prokuratūra 2018. gada 23. oktobrī lūdza Finanšu ministriju jau piešķirtos līdzekļus remontdarbiem novirzīt citu neatliekamu remontdarbu veikšanai, piemēram, gaisa kondicionēšanas sistēmas izbūvei, kabinetu kosmētiskajiem remontiem, logu remontiem u.c. Tika saņemta atbilde, ka spēkā esošais normatīvais regulējums šādu līdzekļu pārdali neparedz un uzsvērts, ka prioritārajam pasākumam piešķirtais finansējums obligāti izlietojams izvirzītajam mērķim – nodrošināt piemērotus darba apstākļus ēkā Kalpaka bulvārī 6, Rīgā izvietoto struktūrvienību darbiniekiem. Ņemot vērā šos norādījumus, par piešķirto finansējumu tika veikta virkne neatliekamu remontdarbu, kamēr globālo lēmumu pieņemšana valsts līmenī

joprojām kavējas.

Revīzijā nepamatoti norādīts, ka veiktie darbi bijuši neplānoti – tie krājušies gadiem, un to neveikšana ilgstoši traucējusi Prokuratūrai izpildīt normatīvo aktu prasības attiecībā uz darba drošības situāciju un valsts slepenības režīma nodrošināšanu lietotajās telpās. Visi remontdarbi tikuši saskaņoti ar ēkas apsaimniekotāju un konkrētajos apstākļos viennozīmīgi atzīstami par lietderīgiem un nepieciešamiem. Uz to norāda arī konsultācijas ar Finanšu ministrijas amatpersonām, kuras vairākkārt apstiprinājušas, ka likumā „Par valsts budžetu 2018. gadam” Prokuratūrai prioritārajam pasākumam „Prokuratūras struktūrvienību ēkas Kalpaka bulvārī 6, Rīgā remontdarbi” piešķirtais finansējums 90 476 *euro* izlietots atbilstoši noteiktajam ģenerālajam mērķim – nodrošināt piemērotus darba apstākļus ēkā izvietoto struktūrvienību darbiniekiem, un pārkāpums nav noticis.

Attiecībā uz Atlīdzības likuma regulējumam neatbilstošas darba samaksas sistēmas ieviešanu ģenerālprokurora paskaidrojumā norādīts, ka, ņemot vērā neprecīzu normatīvo regulējumu, konstatējama Valsts kontroles un Prokuratūras atšķirīga minētā likuma 14. panta pirmās un divpadsmitās daļas interpretācija, kas novēršama likuma precizēšanas veidā. Turklāt tieši Prokuratūras izpratne par minēto normu interpretāciju atbalstīta gan Saeimas Juridiskajā birojā, gan Valsts kancelejā. Piemaksu par veikto papildu darbu būtisks samazinājums 2019. gadā saistīts nevis ar to, ka Prokuratūra būtu atzinusi savu kļūdu likuma interpretācijā, bet gan ar to, ka ar 2019. gada 1. janvāri tika ieviesta jauna tiesnešu (prokuroru) darba samaksas sistēma, kur šo amatpersonu mēnešalgas pieaugums ir saistīts ar atlīdzības reformu valsts un pašvaldības institūcijās. Bez tam līdz 2018. gada 31. decembrim Prokuratūrā paaugstinātas intensitātes apstākļos norisa darbs pie Prokuratūras informācijas sistēmas izstrādes, kurā aktīvi piedalījās viss Prokuratūras kolektīvs.

Ģenerālprokurors nepiekrīt Valsts kontroles viedoklim, ka neapmierinoša bijusi Prokuratūras īstenotā izmeklēšanas darba organizācija un uzraudzība. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma regulējumam uzraugošajam prokuroram ir pienākums sniegt norādījumus izmeklētājam tikai gadījumā, ja netiek nodrošināta mērķtiecīga izmeklēšana, pieļauta neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē vai vilcināšanās. Faktiski spēkā esošais regulējums attiecībā uz pirmstiesas kriminālprocesā veiktās izmeklēšanas uzraudzību atklāj uzraugošā prokurora un izmeklētāja tiešā priekšnieka pienākumu pārklāšanos, kas var radīt atšķirīgu izpratni par minēto subjektu lomu un veicamajiem pienākumiem. No Valsts kontroles lietderības revīzijas „Pirmstiesas izmeklēšanas efektivitāte Valsts policijā” 2017. gada 20. septembra ziņojuma (turpmāk – Lietderības ziņojums) sniegtajiem ieteikumiem, kuri varētu uzlabot Valsts policijas spēju efektīvāk veikt izmeklēšanu pirmstiesas kriminālprocesā, 17 adresēti Iekšlietu ministrijai un Valsts policijai, un tikai viens – Prokuratūrai, norādot, ka Valsts kontrole par nepieciešamību pilnveidot izmeklēšanas uzraudzību un kontroli vērsīsies Ministru kabinetā. Sakarā ar revīzijas ziņojumā konstatēto, Iekšlietu ministrijas, Valsts policijas un Ģenerālprokuratūras kopīgā sanāksmē tika apspriesti grozījumi Kriminālprocesa likumā, kuros tika piedāvāts pašos pamatos mainīt likumā ietvertu izmeklēšanas norises modeli, pārliedzot atbildību no izmeklētāja un viņa tiešā priekšnieka uz izmeklēšanu uzraugošo prokuroru. Taču netika sniegts redzējums par izmeklēšanas darba organizācijas, metodiskās vadības un personāla profesionālās pilnveides sistēmu, uz ko bija norādīts Lietderības ziņojumā. Ģenerālprokuratūra šai sakarā pauda viedokli, ka problēmu ar izmeklēšanas kvalitāti risināšanai ir nepieciešams komplekss risinājums – kvalificētu izmeklētāju un prokuroru nodrošināšana, Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma normu vispārīga un mērķtiecīga

revīzija, nevis vienkārša atbildības par kriminālprocesa virzību pārceļšana no vienas institūcijas uz citu. Kopš Kriminālprocesa likuma stāšanās spēkā 2005. gadā prokuratūrā ir samazinātas 106 prokurora štata vietas, tāpēc esošās kapacitātes ietvaros Prokuratūra papildus nevar uzņemt atbildību par izmeklēšanas vadīšanu. Šis jautājums tika diskutēts arī Tieslietu ministrijas pastāvīgās darba grupas Kriminālprocesa likuma grozījumu izstrādei 2018. gada 20. septembra sēdē, piedaloties Valsts kontroles, Iekšlietu ministrijas, Valsts policijas, KNAB, Ģenerālprokuratūras un Augstākās tiesas pārstāvjiem. Apkopojot viedokļus, secināts, ka piedāvātie grozījumi ir pārsteidzīgi, jo ar izmeklēšanu saistītās pastāvošās problēmas ir risināmas sistēmiski, par ko Tieslietu ministrija 2018. gada 16. oktobrī rakstveidā informēja arī Valsts kontroli.

Ģenerālprokurors nepiekrīt Saeimas deputātu pieprasījumā paustajam secinājumam, ka Ģenerālprokuratūrai bijusi centrālā loma NILLTFN risku izvērtēšanā un apkarošanā. Atbilstoši Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma (kopš 2019. gada 29. jūnija likuma nosaukums - Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums) regulējumam Kontroles dienests līdz 2018. gada 31. decembrim bija Prokuratūras pārraudzībā, nevis pakļautībā, un Ģenerālprokuratūrai bija pienākums respektēt starptautiski aizsargāto Kontroles dienesta autonomiju. Uz to norādīts arī Moneyval ekspertu secinājumos, atzīstot, ka, piemēram, prasība tiesību aizsardzības iestādes pieprasījumu pēc informācijas apstiprināt Ģenerālprokuratūras īpaši pilnvarotam prokuroram ierobežo Kontroles dienesta diskrecionāro varu. Eksperti rekomendēja Latvijai nodrošināt, ka Ģenerālprokuratūras pārraudzība neietekmē Kontroles dienesta autonomiju, kā rezultātā Kontroles dienesta institucionālā padotība ar likumu tika mainīta.

Moneyval ziņojumā norādītais par prokuroru koncentrēšanos uz predikatīvā noziedzīgā nodarījuma noskaidrošanu, lai gan Latvijā attiecībā uz nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju ieviesta t.s. „visu noziegumu” pieeja, lielā mērā izrietēja no ilgstoši pastāvošā tiesiskā regulējuma prasības pierādīt, ka persona, kura izdarījusi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas (turpmāk arī - NILL) darbības, zina par līdzekļu noziedzīgo iegūšanu. Tikai 2017. gada 22. jūnijā Saeima uzsāka realizēt izmaiņas normatīvajā regulējumā, kas noslēdzās ar 2018. gada 1. septembrī spēkā nākušiem grozījumiem Kriminālprocesa likuma 124. pantā un Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma (turpmāk – NILLTFN likums) 5. pantā, atvieglojot trešo personu veiktu NILL un autonomo NILL izmeklēšanu un kriminālvajāšanu ar plašākām iespējām pierādīšanas procesā izmantot netiešos pierādījumus. Šiem grozījumiem to novēlotības dēļ nebija ietekmes uz gadskārtējo Moneyval ekspertu 5. kārtas ziņojumu, kurā tika ņemti vērā prokuratūras darbības rezultāti par iepriekšējo periodu.

Moneyval eksperti norādīja uz vienotas izpratnes trūkumu NILL jautājumos visā institucionālajā sistēmā, ne tikai Prokuratūrā, un rekomendēja izstrādāt vadlīnijas vienotas pieejas nodrošināšanai, kā arī visaptverošas darbinieku apmācības. Sākot ar 2018. gada decembri, Prokuratūra organizēja mācības par NILL un mantas īpašo konfiskāciju, pastiprinātu uzmanību pievēršot ieviestajam regulējumam attiecībā uz paplašinātās mantas konfiskācijas piemērošanu, kā arī pierādījumu minimālā apjoma nodrošināšanu NILL lietās. Līdz 2019. gada jūnijam apmācīti vairāk nekā 200 prokurori, mācībās piedalījušies reģionālo izmeklēšanas iestāžu pārstāvji un tiesneši.

Atbilstoši spēkā esošajam kriminālprocesaūlajam regulējumam (Kriminālprocesa likuma

27. panta otrā daļa) procesa virzītājs izmeklēšanā ir izmeklētājs, un tikai izņēmuma gadījumā – prokurors. Tas nozīmē, ka prokurors izmeklētājam saistošus norādījumus par procesa veida izvēli vai izmeklēšanas virzienu dod tikai tad, ja procesa virzītājs pieļauj neattaisnotu iejaukšanos personas dzīvē vai vilcināšanos vai arī nenodrošina mērķtiecīgu izmeklēšanu. Neskatoties uz šādu regulējumu un ņemot vērā NILL negatīvo ietekmi uz tautsaimniecības attīstību un valsts ekonomisko stabilitāti kopumā, 2018. gada 28. novembrī ģenerālprokurors izdevis rīkojumu, uzdodot visiem prokuroriem veikt prioritāru, savlaicīgu un aktīvu NILL izmeklēšanas uzraudzību jau no kriminālprocesa uzsākšanas brīža. Šādu ieviestu pastiprinātu izmeklēšanas uzraudzību NILL lietās pozitīvi novērtējuši arī OECD eksperti.

Nav pamatoti Saeimas deputātu pārmetumi par Ģenerālprokuratūras noraidošo attieksmi pret Pasākumu plānā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai laikposmā līdz 2019. gada 31. decembrim iekļauto uzdevumu izstrādāt vadlīnijas vienotas pieejas nodrošināšanai NILL lietu izmeklēšanā. Ģenerālprokuratūra aktīvi ir piedalījies gan vadlīniju izstrādē, gan arī nepieciešamo pasākumu realizēšanā praksē. Domstarpības ar Tieslietu ministriju radās jautājumā par to, kurai iestādei uzņemties koordinējošo lomu vadlīniju izstrādē. Ģenerālprokuratūra uzskatīja, ka pareizāk to būtu uzņemties Tieslietu ministrijai, izveidojot starpinstitucionālu darba grupu, kādas jau sekmīgi darbojušās. Šādā gadījumā darbā varētu iesaistīties arī tiesneši, informējot darba grupu par Augstākās tiesas jaunāko judikatūru, kā to rekomendēja OECD eksperti. Tieslietu ministrija to neņēma vērā, un rezultātā vadlīniju izstrādes koordinēšanu uzņēmās Valsts policijas koledža. Prokuratūra izveidotajā darba grupā deleģēja trīs prokurorus, par kuru aktīvu darbu Valsts policijas koledža Prokuratūrai izteica rakstveida pateicību.

Saskaņā ar Ģenerālprokuratūras apkopoto statistiku 2017. gadā tiesai tika nodotas 10 krimināllietas 33 personu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 195. panta, 2018. gadā – 23 krimināllietas 54 personu apsūdzībā, bet 2019. gada pirmajos četros mēnešos – 16 krimināllietas 26 personu apsūdzībā, tādējādi redzams, ka statistikā attiecībā uz aplūkojamās kategorijas lietām ir vērojams progress. Turklāt jāņem vērā arī kriminālvajāšanas prakses efektivitāte attiecībā uz trešo personu veiktajiem NILL un autonomajiem NILL gadījumiem, kuras rezultātā 2018. gadā aptuveni trešā daļa no apsūdzībām kriminālprocesos par NILL, bet 2019. gada pirmajos četros mēnešos – puse, izvirzītas tieši par trešo personu veiktajiem NILL un autonomajiem NILL gadījumiem. Minētais liecina, ka Ģenerālprokuratūra ir pildījusi Moneyval rekomendācijas par to, ka Latvijai kā reģionālam finanšu centram attiecībā uz NILL lietu izmeklēšanu ir jānosaka prioritāte. Tomēr šo lietu efektīva izmeklēšana joprojām ir atkarīga arī no izmeklēšanas iestāžu kapacitātes šīs lietas izmeklēt kvalitatīvi.

Prokuratūras likuma 5. un 6. pantā nostiprināta prokurora neatkarība, bet Kriminālprocesa likuma 45. un 46. pantā noteiktas amatā augstāka prokurora funkcijas. Pastāvošais regulējums nedod tiesības ģenerālprokuroram iejaukties konkrētos kriminālprocesos. Ģenerālprokurors ir izmantojis savā rīcībā esošos tiesiskos mehānismus situācijā, kad konstatēta nepamatota noziedzīga nodarījuma kvalificēšana uz mazāk smagu, un tika panākts tiesisks risinājums, saucot pie disciplinārās atbildības Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas prokuroru. Savukārt Saeimas deputātu pieprasījumā pieminētajai t.s. „Gan Bei” krimināllietā apsūdzēto personu nodarījumi netika pārkvalificēti uz mazāk smagiem, bet gan pēc pilnīgas kaitējuma kompensācijas 957 799,96 *euro* apmērā tika panākta vienošanās par sodu, kuru apstiprināja tiesa. Vainīgajām personām tika noteikti naudas sodi kopumā 394 790 *euro* apmērā, kā arī citi papildus sodi. Tieši šī krimināllietā 2018. gada

22. jūnijā Latvijas Nacionālajā NILLTF risku novērtēšanas ziņojumā atzīmēta kā iestāžu savstarpējās sadarbības labās prakses piemērs.

Uzskatot, ka Valsts kontroles finanšu revīzijas ziņojumā norādītie argumenti kopumā vērsti uz tiesību aktu un starpinstitūciju sadarbības mehānismu uzlabošanu, ģenerālprokurors nav uzskatījis par lietderīgu tā pārsūdzēšanu likumā paredzētajā kārtībā.

VII Novērtējums un secinājumi

Kā jau norādīts šī atzinuma III sadaļā Pārbaudes procedūras un robežas, Saeimas deputātu pieprasījuma pārbaudi veicošā tiesneša uzdevums ir pārbaudīt, vai ir noticis pieprasījumā norādītais pārkāpuma fakts, ar kādiem pierādījumiem tas apstiprinās, kādi ir bijuši pārkāpuma izdarīšanas apstākļi, iemesli un novērtēt, vai tā rezultātā ir iestājušās būtiskas kaitīgas sekas. Strukturējot Saeimas deputātu pieprasījumu, tajā norādītie pārkāpuma fakti turpmāk tiks analizēti atsevišķi, sniedzot tiem attiecīgu vērtējumu.

1. Pieprasījumā norādītā pārkāpuma fakts – Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 2. panta pirmās daļas un Likuma par budžetu un finanšu vadību 46. panta pirmās daļas pārkāpums, 93,4% no prioritārajiem pasākumiem „Prokuratūras struktūrvienību ēkas Kalpaka bulvārī 6, Rīgā remontdarbi” 2018. gadam piešķirtā finansējuma izlietošana pretēji piešķiršanas mērķim – pārbaudes gaitā nav guvis apstiprinājumu.

Atbilstoši Valsts kontroles sniegtajā paskaidrojumā norādītajam saskaņā ar Prokuratūras 2017. gada 1. jūnija prioritāro pasākumu 2018.-2020. gadam pieprasījumu un likuma „Par valsts budžetu 2018. gadam” paskaidrojumiem prioritārā pasākuma darbības rezultāts (mērķis) ir noteikts – piemērotu darba apstākļu nodrošināšana ēkā Kalpaka bulvārī 6, Rīgā izvietoto prokuratūras struktūrvienību darbiniekiem. Šajā sakarā noskaidrots, ka atbilstoši ēkas apsaimniekotāja (VAS „Valsts nekustamie īpašumi”) tābrīža vīzijai šī mērķa realizēšanu tika plānots sasniegt, veicot ēkas remontu trīs kārtās un 2018. gadā paredzot divu remontdarbu projektu izstrādi par summu 96 800 *euro*. Šī summa Prokuratūrai tika piešķirta kā papildus finansējums prioritārajiem pasākumiem 2018. gadam. Tikai pēc ēkas apsaimniekotāja veiktās padziļinātās izpētes vēlāk atklājās, ka valdības līmenī nepieciešams meklēt citu risinājumu, jo ēkai nepieciešama pilna renovācija, kas neatbilda nedz iepriekš apstiprinātajam remontdarbu plānam, nedz izmaksām. Netiek apšaubīts fakts, ka remontdarbu divu projektu izstrādei piešķirtie līdzekļi faktiski tika izmantoti tādiem neatliekamiem remontdarbiem, kas vismaz uz laiku un daļēji uzlaboja Prokuratūras darbinieku darba apstākļus, kamēr valdības līmenī tiks pieņemts galīgais lēmums jautājumā par rīcību ar Prokuratūras ēku.

Atbilstoši Prokuratūras likuma 23. panta pirmajai daļai ģenerālprokurors vada Prokuratūras darbu, kas nozīmē ne vien atbildību par finanšu disciplīnas ievērošanu, bet arī par darbinieku darba apstākļu nodrošināšanu atbilstoši normatīvu prasībām, darba aizsardzības normatīvu ievērošanu, telpu aprīkošanu slepenības režīma nodrošināšanai u.c., turklāt minētās prasības ir nodrošināmas nepārtraukti. Apstākļos, kad valsts kā Prokuratūras ēkas īpašniece ilgstoši nav spējusi izlemt, kad, kā un vai vispār realizēt ēkas renovāciju, nav pamata pārmest iestādes vadītājam rīcību, kas iestādes darbiniekiem ne vairāk kā normālus darba apstākļus nodrošina vismaz pagaidu režīmā. Jāņem vērā, ka ģenerālprokurors lēmumu par attiecīgo līdzekļu izlietojumu nav pieņēmis vienpersoniski un voluntāri, bet iepriekš konsultējies ar VAS

„Valsts nekustamie īpašumi” un Finanšu ministrijas amatpersonām, meklējot optimālu, reālu un apstākļiem atbilstošu risinājumu. Šādā situācijā jāatzīst, ka arī neatliekamiem remontiem izlietotie valsts budžeta līdzekļi ne tikai bijuši vērsti uz Prokuratūras prioritāro pasākumu 2018.-2020. gadam pieprasījumā definēto mērķi, bet iespēju robežās konkrētajā situācijā sekmējuši arī tā sasniegšanu. To apstiprina 2019. gada 1. augusta Finanšu ministrijas Valsts sekretāres Baibas Bānes sniegtais skaidrojums „Par Prokuratūrai prioritārajam pasākumam „Prokuratūras struktūrvienību ēkas Kalpaka bulvārī 6, Rīgā remontdarbi” 2018. gadam piešķirtā finansējuma izlietojuma atbilstību pasākuma mērķim””. Līdz ar to Saeimas deputātu pieprasījumā norādītais, ka pārbaudāmās personas rīcība aplūkojamā jautājuma sakarā ir radījusi zaudējumus valsts budžetam, ir nepamatots un neatbilst konstatētajiem apstākļiem.

2. Pieprasījumā norādītā pārkāpuma fakts – Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 14. panta pirmās daļas un divpadsmitās daļas pārkāpumi prokuroru atlīdzības aprēķināšanā, kā arī Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 2. panta pirmās daļas pārkāpums – pārbaudes gaitā nav guvis apstiprinājumu.

Kā izriet no Valsts kontroles Revīzijas ziņojuma „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskatu”, Prokuratūrā pieļauta tāda Atlīdzības likuma normu interpretācija, kas neatbilst likuma mērķim – panākt, ka valsts un pašvaldības institūcijās amatpersonu atlīdzības noteikšanā tiek piemēroti līdzvērtīgi nosacījumi, proti, attiecībā uz piemaksu noteikšanu darbiniekiem Prokuratūra Atlīdzības likuma normas interpretējusi atšķirīgi nekā vairumā valsts un pašvaldības iestāžu. Tajā pat laikā Valsts kontrole pārbaudes veicējai sniegtajiem papildu paskaidrojumiem pievienojusi Saeimas Juridiskā biroja 2019. gada 11. aprīlī sniegto rakstveida viedokli un Valsts kancelejas 2019. gada 25. marta un 3. aprīļa rakstveida viedokli, no kuriem nepārprotami izriet, ka deputātu pieprasījumā norādītās Atlīdzības likuma normas – 14. panta pirmā un divpadsmitā daļa – Prokuratūra interpretējusi atbilstoši to mērķim vai, citiem vārdiem, pareizi. To ņemot vērā, Valsts kontrole savos paskaidrojumos atzinusi, ka konkrētajā gadījumā normatīvais regulējums nav skaidrs un viennozīmīgi saprotams, tādēļ tā pēc revīzijas vērsīsies Latvijas Republikas Saeimā un Valsts kancelejā, lūdzot kompleksi izvērtēt un pārskatīt prokuroru kopējo atlīdzību veidojošās komponentes, lai neradītu disproporciju starp tiesiskajā regulējumā paredzēto savstarpējo prokuroru un tiesnešu atlīdzības apmēra attiecību, kā arī precizēt normatīvo regulējumu, lai turpmāk nepieļautu tās atšķirīgu piemērošanu un nodrošinātu līdzvērtīgu nosacījumu ievērošanu budžeta finansētās institūcijas.

Šāda situācija izslēdz iespēju secināt, ka ģenerālprokurors pieļāvis tīšu likuma pārkāpumu, kā norādīts Saeimas deputātu pieprasījumā, bet norāda uz to, ka Valsts kontroles akcentētās problēmas cēlonis ir kompetentu institūciju augsta ranga profesionāļu atšķirīgā likuma interpretācija, kam par iemeslu, savukārt, ir neskaidrs un atšķirīgi interpretējams normatīvais regulējums.

3. Pieprasījumā norādītais pārkāpuma fakts – ģenerālprokurora vadītās Prokuratūras īstenotā izmeklēšanas darba organizācija un uzraudzība ir neapmierinoša, jo prokurori neuzņemas īstenot vadošo lomu kriminālprocesa izmeklēšanā, kā arī ignorē starptautisko ekspertu un Valsts kontroles norādes – pārbaudes gaitā nav guvis apstiprinājumu.

Kā izriet no Saeimas deputātu parakstītā izvērtējuma pieprasījuma, secinājums par izmeklēšanas darba neapmierinošu organizāciju un uzraudzību izdarīts, pamatojoties uz 2017. gada 20. septembra Valsts kontroles publicētā ziņojuma par lietderības revīzijā „Pirmstiesas izmeklēšanas efektivitāte Valsts policijā” konstatēto. Ņemot vērā minēto, tika analizēta Lietderības revīzijas ziņojumā iekļautā informācija attiecībā uz kriminālprocesā iesaistīto amatpersonu kompetences sadalījumu un izmeklētāja tiešā priekšnieka un uzraugošā prokurora lomu pirmstiesas izmeklēšanas kvalitātes nodrošināšanai.

Valsts kontrole šajā sakarā ieteikusi izvērtēt, vai Kriminālprocesa likumā noteiktais atbildības un kompetences sadalījums starp izmeklētāju un uzraugošo prokuroru ir optimālākais efektīvas, mērķtiecīgas, ātras un ekonomiskas pirmstiesas izmeklēšanas nodrošināšanai, kā arī pārskatīt kriminālprocesu uzraudzībā un kontrolē iesaistīto subjektu kompetences apjomu, novēršot veicamo uzdevumu pārklāšanos.

Viens no faktoriem, kas būtiski ietekmē kriminālprocesa efektivitāti Valsts policijā, norādīts ar Kriminālprocesa likuma spēkā stāšanos 2005. gadā samazinātais uzraugošā prokurora kompetences apjoms, nosakot, ka norādījumi par izmeklēšanas virzību un konkrētu izmeklēšanas darbību veikšanu izmeklētājam ir sniedzami tikai tad, ja mērķtiecīga izmeklēšana netiek nodrošināta vai tiek pieļauta neattaisnota iejaukšanās personas dzīvē vai vilcināšanās. Tāpat norādīts, ka konstatēti trūkumi izmeklēšanas darba organizācijā un metodiskajā vadībā, un secināts, ka pēdējos gados Valsts policijā īstenotās strukturālās reformas nav sekmējušas tās darbības rezultātu uzlabošanu izmeklēšanas jomā, jo darba organizācija struktūrvienībās ir pilnībā atkarīga no katras reģionālās pārvaldes un iecirkņa vadības izpratnes, bet nepieciešama pārdomāta metodiskā vadība un vienotu darba izpildes kontroles principu noteikšana (sk. Lietderības revīzijas ziņojuma 9.-10. lpp.). No visiem (kopumā 18) Valsts kontroles ieteikumiem Valsts policijas spēju uzlabošanai veikt izmeklēšanu pirmstiesas kriminālprocesā efektīvāk un kvalitatīvāk tikai viens saistīts ar prokuroru veikto izmeklēšanas uzraudzību, un tajā norādīts uz nepieciešamību vērsties Ministru kabinetā, lai lemtu par nepieciešamajiem pasākumiem izmeklēšanas efektivitātes veicināšanai (skat. Lietderības ziņojuma 20. lpp.).

Ģenerālprokurors paskaidrojis, ka minētā Lietderības revīzijas ziņojuma sakarā 2018. gada 27. jūnijā Ģenerālprokuratūrā tika apspriesti Iekšlietu ministrijas un Valsts policijas izstrādātie grozījumi Kriminālprocesa likumā, un 2018. gada 16. jūlijā ģenerālprokurors sniedzis rakstisku viedokli, norādot, ka pozitīvi vērtē Iekšlietu ministrijas un Valsts policijas vēlmi veicināt izmeklēšanas procesa efektivitāti, to ātrāku un ekonomiskāku norisi, kriminālprocesu uzkrājuma samazināšanos, atklāto noziedzīgo nodarījumu skaita pieaugumu un izmeklēšanas kvalitātes uzlabošanu, bet šie mērķi nav sasniedzami vienīgi ar atbildības pārlikšanu no izmeklētāja un viņa tiešā priekšnieka uz uzraugošo prokuroru, kā tika piedāvāts izstrādātajos grozījumos. Ģenerālprokurors norādījis uz nepieciešamību meklēt kompleksu risinājumu, ceļot izmeklētāju un prokuroru darba kvalitāti un veicot Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma normu vispārēju revīziju. Iekšlietu ministrijas un Valsts policijas piedāvāto iepriekšminēto pieeju nav atbalstījusi arī Tieslietu ministrijas pastāvīgā darba grupa Kriminālprocesa likumu grozījumu izstrādei 2018. gada 20. septembra sēdē, kurā piedalījās gan Valsts kontroles, gan visu tiesībsargājošo institūciju pārstāvji, gan Latvijas Universitātes akadēmiskie spēki. Sniegtie paskaidrojumi apstiprinās ar tiem pievienoto ģenerālprokurora 2018. gada 16. jūlija vēstuli Nr. N-101-2018-00245 Iekšlietu un Tieslietu ministriem „Par priekšlikumiem Kriminālprocesa likuma pilnveidošanai” un tā paša datuma Tieslietu ministrijas Valsts sekretāra vēstuli Nr. S-

100-2018-09666 Valsts kontrolei „Par Valsts kontroles izteiktajiem priekšlikumiem pirmstiesas izmeklēšanas uzlabošanai”. Minētajās vēstulēs izvērsti analizēta aktuālā problemātika pirmstiesas izmeklēšanas efektivitātes uzlabošanā, un norādītā argumentācija pārliecinoši apstiprina, ka visas ar izmeklēšanas institūtu saistītās problēmas ir jārisina sistēmiski. Atsaucoties uz Tieslietu ministrijas darba grupas ekspertu un Valsts kontroles pārstāvju ieteikumiem, norādīts, ka sagatavotais priekšlikums grozījumiem Kriminālprocesa likumā attiecībā uz kompetences sadalījumu starp izmeklētāju un uzraugošo prokuroru, kā arī uzraugošā prokurora un tiešā priekšnieka kompetences apjomu tālāka apspriešana ir pārsteidzīga. Pirms tam veicami tādi neatliekami uzdevumi kā, piemēram, izmeklētāju noslogotības jautājuma risināšana, atalgojuma palielināšana, aktīvāka Kriminālprocesa likumā esošo instrumentu izmantošana, lai mazinātu pirmstiesas izmeklēšanā esošo kriminālprocesu apjomu, un daudzi citi.

Ņemot vērā minēto, deputātu pieprasījumā minētais apstāklis, ka Latvijā atšķirībā no starptautiskās prakses prokurori neuzņemas īstenot vadošo lomu kriminālprocesa izmeklēšanā, kā arī ignorē starptautisko ekspertu un Valsts kontroles norādes, kā centrālo iemeslu neapmierinošai izmeklēšanas darba organizācijai, norādīts nepamatoti. Atzīstams, ka Prokuratūras īstenotā izmeklēšanas darba organizācija un uzraudzība atbilst spēkā esošajam Kriminālprocesa regulējumam, atbilstoši kuram izmeklēšanas darba organizēšana ir katras izmeklēšanas iestādes kompetencē un tās amatpersonu atbildībā.

4. Pieprasījumā norādītais pārkāpuma fakts – ģenerālprokurora atbildība par neloģisku NILL lietu izmeklēšanas darba organizāciju un atšķirīgu praksi NILLTF apkaršanas jautājumos izmeklēšanas iestādē, prokuratūrā un tiesā, kā arī par tiesībsargājošo iestāžu nepamatotu fokusēšanos uz predikatīvā noziedzīgā nodarījuma noskaidrošanu – pārbaudes gaitā nav guvis apstiprinājumu.

Saeimas deputātu ieskatā, minētais pārkāpuma fakts izriet no 2018. gada 23. augusta Moneyval ziņojuma par Latvijas NILLTF novēršanas sistēmas novērtēšanas 5. kārtu.

Atbilstoši NILLTFN likuma 50. pantam Kontroles dienests bija vadošā iestāde ar darbības mērķi novērst iespēju izmantot Latvijas finanšu sistēmu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai un terorisma un proliferācijas finansēšanai, un līdz 2018. gada 31. decembrim tas darbojās Prokuratūras pārraudzībā. Ģenerālprokurora kompetencē ietilpa Kontroles dienesta struktūras un amatu saraksta noteikšana atbilstoši piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem, kā arī priekšnieka iecelšana. Atbilstoši Prokuratūras likuma 49.⁴ pantam redakcijā līdz 2018. gada 31. decembrim ģenerālprokuroram bija tiesības iepazīties ar visu Kontroles dienesta rīcībā esošo informāciju, lietvedību, pieprasīt paskaidrojumus no darbiniekiem un dot norādījumus attiecībā uz pieļauto likumpārkāpumu novēršanu. Vienlaikus atbilstoši tiesību doktrīnā paustajām atziņām atrašanās pārraudzībā kā valsts iestāžu padotības forma pieļauj tikai tiesības un pienākumu atcelt prettiesisku lēmumu, bet nedod tiesības dot rīkojumus un konkrētus norādījumus attiecībā uz likumā paredzēto darbību veikšanu. Respektīvi, minētais regulējums faktiski nozīmēja ģenerālprokuroram un īpaši pilnvarotiem Ģenerālprokuratūras prokuroriem deleģētas tiesības uzraudzīt, lai padotībā esošā Kontroles dienesta darbība atbilstu likumam. Ģenerālprokurora paskaidrojumos pārbaudes veicējam pamatoti norādīts uz to, ka, realizējot likumā reglamentēto Kontroles dienesta pārraudzību, Prokuratūrai bija pienākums ievērot starptautiski aizsargāto Kontroles dienesta autonomiju, nepārsniedzot pieļaujamās robežas tā darbības uzraudzībā (skat. 2015. gada 20. maija Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu

2015/849). Uz to norādīts arī Moneyval ziņojumā (skat. Ziņojuma 341., 347., 350. punktu), īpaši uzsverot nepieciešamību novērst jebkādas neskaidrības NILLTFN likumā attiecībā uz Kontroles dienesta funkcionālo autonomiju no Ģenerālprokuratūras. Tieši minēto rekomendāciju iespaidā 2019. gada 1. janvārī stājās spēkā grozījumi NILLTFN likuma 50. pantā, precīzi un skaidri nosakot gan šīs institūcijas mērķi – novērst iespēju izmantot Latvijas Republikas finanšu sistēmu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai un terorisma finansēšanai, gan pilnīgu neatkarību savā darbībā. Minēto regulējumu aplūkojot vēsturiskā un sistēmiskā aspektā, par nepareizu atzīstams Saeimas deputātu pieprasījumā secinātais, ka centrālā loma NILLTF risku izvērtēšanā un apkarošanā līdz 2018. gada 31. decembrim bijusi Ģenerālprokuratūrai.

Nav apšaubāms, ka Kontroles dienesta darba rezultāti Moneyval ziņojumā nav atzīti par pietiekamiem NILLTF novēršanas jomā, ko uzskatāmi ilustrē Ziņojumam pievienotā 11. tabula par Kontroles dienesta izplatītajiem ziņojumiem un ar tiem saistītajām kriminālvajāšanām un notiesājošiem spriedumiem procentuālā izteiksmē, kā arī Ziņojuma 172. punkts, tomēr pārbaudes veicējam nav izdevies atrast apstiprinājumu deputātu pieprasījumā ietvertajai tēzei, ka viens no būtiskākajiem iemesliem Latvijas finanšu sistēmas zemajam starptautiskajam novērtējumam ir neloģiska NILL lietu izmeklēšana. Tā vietā atzīmējams, ka Moneyval ziņojumā atzinīgi pieminēta Kontroles dienesta štata vietu palielināšana, vienlaikus atklāti norādot, ka problēma ir pārmērīgā darbinieku mainība, ko cita starpā veicina Kontroles dienesta piedāvātās relatīvi zemās algas, kas vidēji ir divas reizes mazākas nekā privātajā sektorā (skat. Ziņojuma 137., 138. punktu).

Moneyval ziņojuma 172. punkts apstiprina Saeimas deputātu pieprasījumā norādīto, ka, ekspertu skatījumā, zemais kriminālvajāšanu skaits ir saistāms ar to, ka prokuratūra un tiesas pārmērīgi koncentrējas uz paša predikatīvā noziedzīgā nodarījuma konstatēšanu. Respektīvi, prokuroriem šo noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanā tiek pārmests pārmērīgi augsts pierādīšanas sliekšnis fakta, ka persona zinājusi par līdzekļu noziedzīgo izcelsmi, konstatēšanai.

Ģenerālprokurors savos paskaidrojumos kā iemeslu šādai rīcībai norādījis spēkā esošā normatīvā regulējuma problēmas.

Pārbaudes gaitā noskaidrots, ka kopš 2010. gada 1. janvāra Latvijai ir saistoša 2005. gada 16. maija Eiropas Padomes Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju. Tās 9. panta piektā daļa nosaka, ka ikviena dalībvalsts nodrošina to, ka iepriekšēja vai vienlaicīga notiesāšana par predikatīvo nodarījumu nav priekšnoteikums tam, lai personu notiesātu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Savukārt tās sestā daļa paredz pienākumu ikvienai dalībvalstij nodrošināt, ka saskaņā ar šo pantu personu var notiesāt par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, ja ir pierādīts, ka līdzekļi ir iegūti, izdarot predikatīvu nodarījumu, turklāt šādā gadījumā nav precīzi jāpierāda, ar kuru noziegumu saistīta šādu līdzekļu ieguve. Neskatoties uz to, praksē atbilstoši tajā laikā spēkā esošajam normatīvajam regulējumam ilgstoši pastāvēja kritērijs, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas pierādīšanai ir nepieciešams konstatēt predikatīvo noziedzīgo nodarījumu. Tas būtiski apgrūtinājis autonomo noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas gadījumu (kad nav zināms konkrēts predikatīvais noziedzīgais nodarījums, kura rezultātā līdzekļi tikuši iegūti) izmeklēšanu un iztiesāšanu. Šādas situācijas novēršanas nolūkā laikā no 2013. līdz 2016. gadam tika nodrošinātas apmācības par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanu, tai skaitā par šāda noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju kopumā, 140 tiesnešiem un 150 prokuroriem. Tāpat Kontroles dienests ir

nodrošinājis regulāras apmācības tiesībsargājošo iestāžu pārstāvjiem par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu, tai skaitā 2015. gadā 10 lekcijas 278 dalībniekiem, kuru vidū bijuši 120 prokurori, 52 tiesu darbinieki un 32 izmeklētāji. Papildus 2017. gadā notikušas institucionālas mācības izmeklētājiem, prokuroriem un tiesnešiem NILL novēršanas efektivitātes paaugstināšanas jomā, kas notiek Eiropas Komisijas Strukturālo reformu atbalsta programmas ietvaros, kopumā apmācot 37 tiesībsargājošo iestāžu darbiniekus. Gatavojoties Moneyval komitejas ekspertu 5. novērtēšanas kārtai, Tieslietu ministrijas 2017. gada 14. septembrī rīkotajā sanāksmē, piedaloties Tieslietu ministrijas, Ģenerālprokuratūras, Kontroles dienesta, Valsts Policijas un tiesnešu pārstāvjiem, tika secināts, ka kļūdainās prakses maiņai tomēr nepieciešamas izmaiņas likumā, skaidri un nepārprotami norādot jau iepriekš minētajā Eiropas Padomes Konvencijā reglamentēto, ka NILL pierādīšanai nav jākonstatē, kāda konkrēti predikatīva noziedzīga nodarījuma rezultātā līdzekļi ir iegūti. Rezultātā 2017. gada 9. novembrī spēkā stājās grozījumi NILLTFN likuma 5. pantā, papildinot to ar otro prim daļu, atbilstoši kurai darbības ir atzīstamas par NILL neatkarīgi no tā, vai konstatēts, konkrēti no kura noziedzīgā nodarījuma līdzekļi iegūti. 2018. gada 20. jūnijā pieņemti grozījumi Kriminālprocesa likuma 124. pantā, papildinot to ar septīto daļu, kurā paredzēts, ka NILL pierādīšanai nepieciešams konstatēt, ka līdzekļi ir noziedzīgi iegūti, bet nav nepieciešams pierādīt, konkrēti no kura noziedzīgā nodarījuma tie iegūti.

Minētais, pārbaudes veicējas ieskatā, norāda nevis uz ģenerālprokurora tīšu likuma pārkāpumu vai nolaidību, bet uz problēmām Latvijai saistošu starptautisku normatīvu transponēšanā un izpildē. Proti, Latvija Eiropas Padomes Konvencijai par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju pievienojās 2005. gada 16. maijā, un no šī brīža prasība nodrošināt Konvencijā izvirzīto prasību izpildi valstij bija labi zināma. Neskatoties uz to, 2008. gadā valsts izšķīrās par tāda normatīvā regulējuma noteikšanu speciālajā likumā (NILLTFN likums), kurā Konvencijas 9. panta 5. un 6. punkta prasības nav ietvertas. Iespējams, likumdevējs paļāvās, ka tiesībsargājošajās struktūrās strādājošie praktiķi, neskatoties uz spēkā esošajā kriminālprocesuālajā regulējumā nostiprinātajiem principiem, minēto Konvenciju piemēros nepastarpināti. Faktiski normatīvo aktu piemērotājiem netika nodrošināta tāda starptautiskās, krimināltiesiskās un kriminālprocesuālās likumdošanas harmonizēšana, kas ļautu to piemērot vienvērtīgi un jēgpilni. Tieši šo apstākli pārbaudes veicēja uzskata par izšķirošo problēmu, kuras dēļ specifisku noziedzīgu nodarījumu izmeklēšana un pierādīšana praksē ilgstoši izrādījies grūti pārvarams izaicinājums. Situācijas labošana visā sistēmā, veicot izglītojošus pasākumus un, visbeidzot, tikai 2017. gadā panākot atbilstošus grozījumus likumā, nav vienas dienas un vienas amatpersonas gribas jautājums arī tad, ja runa ir par ģenerālprokuroru. Augstāk norādītais liecina, ka, kaut arī tas prasījis laiku, ir veikti pasākumi situācijas uzlabošanai, kas gala rezultātā arī panākta.

Atbilstoši Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) 2019. gada 13. marta izvērtējumā ietvertajām rekomendācijām attiecībā uz noziedzīgu nodarījumu, kas saistīti ar NILL atklāšanu, izmeklēšanu un iztiesāšanu (7. sadaļa), prokuroriem rekomendēts uzņemties galveno atbildību, izstrādājot vadlīnijas par efektīvu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas lietu izmeklēšanu, kā arī par izmeklēšanas procesā iegūstamajiem pierādījumiem. Šajā sakarā pārbaudāmajai personai izteikta kritika par to, ka viņa pretēji minētajiem ieteikumiem kavējusi vadlīniju operatīvu izstrādi un praktisku pielietošanu. Šādas kritikas pamats pārbaudes gaitā nav guvis apstiprinājumu.

Ar Ministru kabineta 2018. gada 11. oktobra rīkojumu Nr. 512 apstiprināts „Pasākumu plāns noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai laikposmam līdz 2019. gada 31. decembrim”. Lai izpildītu Moneyval rekomendāciju par vadlīniju izstrādi vienotas pieejas nodrošināšanai praksē, šajā plānā tika ietverts atbilstošs pasākums par prakses vadlīniju izstrādi. Kaut arī no pārbaudes gaitā iegūtajiem materiāliem ir saprotams, ka tiesībsargājošo iestāžu starpā pastāvējušas domstarpības jautājumā par to, kurai iestādei – Tieslietu ministrijai, Valsts policijai vai Ģenerālprokuratūrai – būtu jāuzņemas šā procesa koordinēšana, neapšaubāms ir fakts, ka Ģenerālprokuratūras pārstāvji izveidotajā darba grupā ir aktīvi piedalījušies, turklāt ģenerālprokurors personīgi saņēmis pateicības vēstuli, kurā īpaši atzīmēta Prokuratūras pārstāvju aktīvā dalība un veiktais ieguldījums vadlīniju satura izstrādē kopumā. To apstiprina pārbaudes materiāliem pievienotā Valsts policijas koledžas 2019. gada 12. jūnija vēstule Nr. 20/8-809. Savukārt no Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un novēršanas dienesta Ģenerālprokuratūrai adresētās 2019. gada 26. jūnija vēstules izriet, ka Prokuratūras darbinieku aktīva līdzdalība vadlīniju izstrādē turpinās un tiesībsargājošo institūciju sadarbība ir veiksmīga.

Kā redzams no pārbaudei iesniegtajiem materiāliem, neatbilst patiesībai Saeimas deputātu pieprasījumā izteiktais apgalvojums, ka NILL lietu izmeklēšanā nav progresa. Ģenerālprokuratūras iesniegtie statistikas dati apstiprina, ka pēc nepieciešamo normatīvo regulējumu stāšanās spēkā statistika ir acīmredzami uzlabojusies. Apsūdzībā pēc Krimināllikuma 195. panta 2017. gadā tiesai tika nodotas 10 krimināllietas 33 personu apsūdzībā, 2018. gadā – 23 krimināllietas 54 personu apsūdzībā, bet 2019. gada pirmajos četros mēnešos – 16 krimināllietas 26 personu apsūdzībā. Turklāt panākta kriminālvajāšanas prakses efektivizēšana attiecībā uz trešo personu veiktajiem un autonomajiem NILL gadījumiem, proti, ja laika posmā no 2013.-2017. gadam tika konstatēta tikai viena trešās personas un viena autonomā NILL lieta, tad 2018. gadā šie procesi veidojuši vienu trešo daļu no apsūdzībām, bet 2019. gada pirmajos četros mēnešos – gandrīz pusi.

5. Pieprasījumā norādītais pārkāpuma fakts – ģenerālprokurors, organizējot un vadot Ģenerālprokuratūras darbu, ir rīkojies pretēji sabiedrības interesēm – pārbaudes gaitā nav guvis apstiprinājumu.

Šī pārkāpuma pamatā norādīti trīs gadījumi, kad apsūdzēto personu darbības bez iesniedzējiem saprotama izskaidrojuma ir pārkvalificētas uz mazāk smagiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Konstatēts, ka Ģenerālprokuratūrā tikusi veikta pārbaude, lai noskaidrotu, vai Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas prokurors A. M. kriminālprocesā Nr. 16870001218 nav pārkāpis likuma prasības, un tās gaitā konstatēts, ka minētajā kriminālprocesā nepareizi tika kvalificēts personas izdarīts noziedzīgais nodarījums, proti, tas kvalificēts kā mazāk smags, nevis smags noziedzīgs nodarījums. Tas, savukārt, bijis par pamatu mīkstāka soda mēra noteikšanai prokurora priekšrakstā par sodu.

Saskaņā ar Prokuratūras likuma 5. panta pirmo daļu prokurors lēmumus pieņem patstāvīgi un vienpersoniski, pamatojoties uz savu pārliecību un likumiem, ievērojot personu vienlīdzību likuma un tiesas priekšā, nevainīguma prezumpciju, patiesību un likumību. Minētā likuma 6. pantā reglamentēta prokurora neatkarība. Minētais likuma regulējums skaidri norāda, ka prokurors lēmumus kriminālprocesā pieņem pilnībā patstāvīgi un nevienai personai, arī ģenerālprokuroram, nav tiesību iejaukties to pieņemšanā, dodot prokuroram, piemēram,

vadošus norādījumus attiecībā uz vēlamo sodu. Prokuratūras likuma 43. panta pirmās daļas 1. punkts nosaka, ka par tīšu likuma pārkāpumu vai nolaidību, pildot amata pienākumus, prokuroru var saukt pie disciplināratbildības.

Izvērtējis prokurora A. M. pārbaudes lietas materiālus, sniegtos paskaidrojumus un iebildumus, 2019. gada 22. janvārī ģenerālprokurors izdeva pavēli Nr. P-101-130-2019-00001 „Par disciplinārsoda piemērošanu Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas prokuroram A. M.” sakarā ar izdarītu tīšu likuma pārkāpumu, pildot amata pienākumus, un piemēroja prokuroram disciplinārsodu – prokurora mēneša algas samazināšanu 15 % apmērā uz sešiem mēnešiem. Minētajā pārbaudē ģenerālprokurors secināja, ka prokurors A. M. ir pieļāvis tīšu likuma pārkāpumu, kriminālprocesā Nr. 16870001218 nepareizi kvalificējot izdarīto noziedzīgo nodarījumu kā mazāk smagu, nevis smagu noziedzīgu nodarījumu, un tādējādi pārkāpis Kriminālprocesa likuma 6. pantā un 5. panta pirmajā daļā noteiktos kriminālprocesa un prokurora darbības pamatprincipus.

Disciplinārtiesa 2019. gada 29. martā, izskatījusi prokurora A. M. iesniegto sūdzību par ģenerālprokurora pavēli par disciplinārsoda piemērošanu, nolēma atstāt ģenerālprokurora pavēli negrozītu, bet sūdzību noraidīt. Disciplinārtiesa atzina par pamatotu ģenerālprokurora pavēlē konstatēto, ka prokurors ir pieļāvis tīšu likuma pārkāpumu, nepareizi kvalificējot izdarīto noziedzīgo nodarījumu kā mazāk smagu, nevis smagu noziedzīgu nodarījumu.

Līdz ar to redzams, ka ģenerālprokurors ir izmantojis likumā noteikto regulējumu, lai atbilstoši reaģētu uz konstatēto nelikumīgo prokurora rīcību, tādēļ pārmetumi par rīkošanos pretēji sabiedrības interesēm vai nolaidīgu attieksmi pret savu pienākumu pildīšanu šajā gadījumā ir nevietā.

Pārbaudes gaitā konstatēts, ka ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016. gada 29. jūlija spriedumu vienošanās procesa kārtībā iztiesāta krimināllieta Nr. 15830013614 O. A., G. K., I. V., B. D., J. Ņ., I. G., Z. B., J. G. un V. M. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 218. panta trešās daļas, proti, par ar nodokli apliekamo objektu slēpšanu un izvairīšanos no nodokļu nomaksas organizētā grupā, nodarot valstij zaudējumus lielā apmērā. Deputātu pieprasījumā šī krimināllieta apzīmēta par t.s. Gan-Bei lietu. Krimināllieta par cietušo atzītā Latvijas valsts, kuru tiesas procesā pārstāvējis Valsts ieņēmumu dienests, pārstāve tiesas sēdē apliecinājusi, ka valstij radītais kaitējums (957 799,96 euro) ir novērsts un valsts pilnībā piekrīt noslēgtajām vienošanās. Vainīgajām personām tika noteikti ar brīvības atņemšanu nesaistīti sodi, tajā skaitā naudas sodi un piedziņas kopumā 394 790 euro.

Uz minēto krimināllieta nevar attiecināt deputātu pieprasījumā norādīto, ka notikusi noziedzīga nodarījuma prettiesiska pārkvalifikācija uz mazāk smagu noziedzīgu nodarījumu, tomēr ir saprotams, ka deputāti šādā veidā centušies vērst uzmanību uz gadījumiem, kad par smagiem noziedzīgiem nodarījumiem personām tiek piespriesti ar brīvības atņemšanu nesaistīti sodi.

Arī šajā sakarā norādāms, ka ģenerālprokuroram nav tiesību iejaukties kriminālprocesa gaitā pieņemtajos lēmumos vai dot norādījumus par konkrētā lietā nosakāmajiem sodiem. Uzraudzību pār kriminālprocesā pieņemtajiem lēmumiem atbilstoši Kriminālprocesa likuma 46. pantam īsteno amatā augstāks prokurors. Pasludinot notiesājošu spriedumu krimināllieta vienošanās procesa kārtībā, tiesa ir pārbaudījusi vienošanās noslēgšanas apstākļus un vienošanās atbilstību Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma prasībām un atzinusi to par likumam atbilstošu. Attiecībā uz konkrēto lietu īpaši atzīmējams, ka saskaņā ar Valsts pārvaldes

iekārtas likuma 5. panta pirmo daļu tiešās pārvaldes iestādes pārstāv Latvijas Republiku, un Latvijas Republika ir atbildīga par tiešās pārvaldes iestāžu darbību. Valsts kā sākotnējās publisko tiesību juridiskās personas struktūru veido vispirms tās orgāns (Ministru kabinets) un tā izveidotās valsts iestādes. Tādējādi visas valsts tiešās pārvaldes iestādes savā darbībā pārstāv valsti. Valsts ieņēmumu dienests kā valsts tiešās pārvaldes iestāde un vienlaikus cietušā pārstāvis apspriežamajā krimināllietā vienošanās noslēgšanai piekritis pilnībā, acīmredzot, apsverot sava pārstāvamā intereses visplašākajā nozīmē. Šādos apstākļos nevar piekrist Saeimas deputātu pieprasījumā norādītajam, ka konkrētā vienošanās par sodu noslēgta pretēji valsts vai sabiedrības interesēm.

Pārbaudē konstatēts arī, ka ar Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2016. gada 14. novembra spriedumu vienošanās procesa kārtībā iztiesāta krimināllieta Nr. 12812002414 G. M. G. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 323. panta pirmās daļas un 323. panta otrās daļas, proti, par kukuļa nodošanu un kukuļa nodošanu lielā apmērā valsts amatpersonai ar starpnieku un I. B. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 321. panta otrās daļas, proti, par kukuļa piesavināšanos, ko persona saņēmusi nodošanai citai valsts amatpersonai. Abiem apsūdzētajiem krimināllietā noteikts ar brīvības atņemšanu nesaistīts sods – G. M. G. – 20 minimālo mēnešalgu jeb 7400 *euro* apmērā, bet I. B. – 30 minimālo mēnešalgu jeb 11 100 *euro* apmērā. Arī uz šo gadījumu vienādā mērā attiecas iepriekš norādītais gan par prokurora neatkarību lēmumu pieņemšanā konkrētā kriminālprocesā, gan par tiesas lomu noslēgtās vienošanās pamatotības izvērtēšanā, iztiesājot krimināllietu vienošanās procesa kārtībā.

Vienlaikus pārbaudes veicēja personīgi uzskata, ka bijušajai Rīgas apgabaltiesas tiesnesei I. B. noteiktais sods par izdarīto noziedzīgo nodarījumu saprātīgam vērotājam no malas var radīt pamatotas šaubas par tā samērojamību ar valstij, precīzāk, tiesu varai nodarīto kaitējumu. Pārbaudes veicējas ieskatā, šāda mēroga kaitējumu nevar atsvērt vai mazināt nedz savas vainas atzīšana un izdarītā nožēlošana, nedz naudas līdzekļu piesavinātā kukuļa apmērā nodošana valstij. Tieši otrādi, apspriežamajā spriedumā izklāstītie un tiesneses atzītie fakti tiesu varas prestižu ietekmē graujoši negatīvi.

Tomēr būtiski ir atzīmēt, ka bijušajai Rīgas apgabaltiesas tiesnesei I. B. inkriminētā noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī spēkā bija regulējums, atbilstoši kuram Krimināllikuma 321. panta otrajā daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums (kukuļa piesavināšanās, ko valsts amatpersona saņēmusi nodošanai citai valsts amatpersonai vai ko tā pieņēmusi, uzdodoties par citu valsts amatpersonu) bija klasificējams kā mazāk smags noziedzīgs nodarījums, par kuru atbilstoši Krimināllikuma 46. panta ceturtajai daļai brīvības atņemšanas sodu var piemērot tikai gadījumā, ja soda mērķis nav sasniegams, nosakot kādu no attiecīgā panta sankcijā paredzētajiem vieglāka soda veidiem. Respektīvi, par šādu noziedzīgu nodarījumu brīvības atņemšanas sods nosakāms tikai izņēmuma gadījumos, un tiesai to īpaši motivējot. Tikai 2017. gada 8. jūnijā tika pieņemti Krimināllikuma grozījumi minētajā pantā (spēkā kopš 2018. gada 1. janvāra), un saskaņā ar tiem šāds noziedzīgs nodarījums ir atzīstams par smagu, paredzot arī bargāku sodu. Kā redzams no Saeimā iesniegtās likuma anotācijas, minētos grozījumus ierosinājusi Tieslietu ministrija pēc Ģenerālprokuratūras iniciatīvas. Līdz ar to arī šajā gadījumā pārmetumi ģenerālprokuroram par rīkošanos pretēji sabiedrības interesēm ir nepamatoti.

6. Pieprasījumā norādītais pārkāpuma fakts – ģenerālprokurors, rīkojoties prettiesiski, ir zaudējis nevainojamu reputāciju un tādēļ zaudējis sabiedrības uzticību – pārbaudes gaitā nav guvis apstiprinājumu.

Saeimas deputātu pieprasījumā pamatoti norādīts, ka ģenerālprokurora amats prasa ievērot visaugstākos ētikas standartus, un prettiesiska rīcība šo amatu var diskreditēt un graut amatpersonas reputāciju. Tāpat nav apšaubāms, ka tiesību normu ievērošana ir tikai ētikas minimums, un nevainojamas reputācijas prasība pieprasa no amatpersonas ievērot augstākus ētikas standartus, nekā vidēji sabiedrībā pieņemts. Prokurora ētikas standarti ir noteikti Latvijas prokuroru Ētikas kodeksā.

Kā izriet no Saeimas deputātu pieprasījuma, ģenerālprokurora reputācijas zaudējums tiek saistīts ar deputātu pieprasījumā norādītajiem tīšiem likuma pārkāpumiem, kuri veiktās pārbaudes gaitā nav apstiprinājušies. Tā kā Prokuratūras likuma 41.¹ panta izpratnē pārbaudes uzdevums ir pārbaudīt konkrētus pārkāpuma faktus, bet uz citiem ētikas normu pārkāpumiem deputātu pieprasījumā nav norādīts, arī pārkāpuma fakts par ģenerālprokurora neatbilstību nevainojamas reputācijas prasībām nav konstatējams.

VIII Noslēguma jautājumi

Ģenerālprokurors ir viena no augstākajām valsts amatpersonām, kurai atbilstoši normatīvajam regulējumam jābūt brīvai no jebkādas nepamatotas ietekmes un pakļautam vienīgi likumam. Šādas augstas amatpersonas atlaišana, vēl jo vairāk, konstatējot viņas prettiesisku rīcību, nolaidīgu darba pienākumu pildīšanu vai būtisku reputācijas zaudēšanu, tiesiskā valstī vienmēr uzskatāma par ārkārtas gadījumu, tādēļ nolūkā nepieļaut politisku vai cita veida ietekmi vai subjektīvu attieksmi ģenerālprokurora atlaišanas kārtība likumā tiek strikti reglamentēta. Mūsu valstī striktais likuma regulējums šajā jautājumā izpaužas prasībā atlaišanas pieprasījumā norādīt konkrētu, Prokuratūras likuma 41.¹ pantā minētu, pārkāpuma faktu. Tā esamību pārbauda īpaši norīkots Augstākās tiesas tiesnesis, bet gala atzinumu dod Augstākās tiesas Plēnums. Šāds regulējums pieprasa pilnīgi objektīvu un uz likumu pamatotu konkrētu faktu par augstas amatpersonas izdarītu smagu pārkāpumu pārbaudi un izslēdz hipotētisku, subjektīvu vai vispārīgu secinājumu izdarīšanu par amatpersonas darba rezultātiem kā tādiem, kā arī to iespējamo ietekmi uz situāciju valstī.

Izprotot problemātiku, ko cita starpā valstī radījis 2018. gada 23. augustā publicētais Eiropas Padomes Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas komitejas ziņojums par Latvijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas sistēmas novērtēšanas 5. kārtu, kā arī sabiedrībā nereti vērojamā ironiskā attieksme pret tiesībsargājošo struktūru nespēju saukt pie kriminālatbildības personas, pret kurām bijuši ierosināti sabiedrības plašu interesi izraisījuši kriminālprocesi, atzinīgi ir vērtējama vēlme visaugstākajā līmenī meklēt šādas situācijas cēloni un veicinošos apstākļus, lai turpmāk līdzīgu situāciju nepieļautu. Tomēr gadījumā, kad tiek iniciēta ģenerālprokurora atlaišana no amata, tas neatbrīvo pieprasījuma iesniedzējus no pienākuma norādīt konkrētus un objektīvi pārbaudāmus pārkāpuma faktus, nedz arī pārbaudes veicēju no pienākuma savu atzinumu balstīt tikai uz objektīviem secinājumiem.

Novērtējot 13. Saeimas deputātu pieprasījumu un pārbaudes laikā iegūtos materiālus,

k o n s t a t ē j u,

ka nav pamata ģenerālprokurora Ērika Kalnmeiera atlaišanai no amata.

Rīgā, 2019. gada 1. oktobrī

Augstākās tiesas senatore Marika Senkāne _____